

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

БРАНИЧ

ЧАСОПИС ЗА ПРАВНЕ И ДРЖАВНЕ НАУКЕ

ВЛАСНИК

УДРУЖЕЊЕ ЈАВНИХ ПРАВОЗАСТУПНИКА
У СРБИЈИ

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК

МИЛАН СТ. МАРКОВИЋ
ПРАВОЗАСТУПНИК

БРОЈ 3.

У БЕОГРАДУ 1. ФЕБРУАРА 1899. ГОДИНЕ

ГОДИНА VI.

БЕОГРАД

ШТАМПАРИЈА Д. ДИМИТРИЈЕВИЋА, ИВАН-БЕГОВА УЛИЦА БР. 1.

1899.

С А Д Р Ж А Ј

СТРАНА

Слободан Јовановић, професор Вел. Школе: О дводомном систему. I. Историја дводомног система у Енглеској и у Француској	97
Пасквале дел Будиче: Енциклопедија Права. Превод са талијан.	107
Др Вој. М. Суботић (Млађи), секунд. лекар у Болн. за Душ. Болести: Дело злоставе услед које је наступила смрт, учињено у настуном лудилу (§. 160. т. 2. и §. 53. казн. зак.).	117
Др Драг. Т. Мијушковић, професор Вел. Школе: К чланку „Ставилац и Тепачија.“ Писмо уредништву	126
Из Суднице: V. Исплата дуга по осудном решењу а без повраћаја ориџ. исправе, не може се доказивати. <i>Саопшенио Драгић Павловић, писар Министарства Правде.</i> — VI. Увреда нанета члану изабраног суда кажњива је по §. 104. II. одељ., а не по §. 231. крив. зак. <i>Саопшенио Мих. М. Радивојевић, писар негов. првостеп. суда</i>	129
Прилози за суђење у Србији пре писаних закона.	132
Прва година новог аустр. грађ. судског поступка. Од Д-ра А. Љ. М.	134
Књижевне вести	136
Нови закони	137
Промене у судској струци	138
Весник	140
Белешке	142
Позив на преглату и упис у чланство	144

Уредништво има на расположењу:

- „Бранич“ за 1897. год. у 4^о IV. 123 стр., цена 4 дин. или круне:
 „Бранич“ за 1898. год. у 8^о XIV. 960 стр., цена 12 дин. или круна.

БРАНИЧ

ЧАСОПИС ЗА ПРАВНЕ И ДРЖАВНЕ НАУКЕ
ОРГАН УДРУЖЕЊА ЈАВНИХ ПРАВОЗАСТУПНИКА У СРБИЈИ

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК:

МИЛАН СТ. МАРКОВИЋ, ПРАВОЗАСТУПНИК

ИЗЛАЗИ:

1. и 16. сваког месеца

УРЕДНИШТВО:

Дубровачка улица бр. 18.

О ДВОДОМНОМ СИСТЕМУ

I. — Историја дводомног система у Енглеској и у Француској.

А). Енглеска је та која је дала свету први пример дводомног система. У тој земљи, одиста, још од почетка XIV века постоје једна крај друге две скупштине, једна господска (House of Lords), друга грађанска (House of Commons). Треба додати да обе скупштине нису једновремено постале. Прва је на неки начин претходила другој. Кад су за тим и неплемићи били примљени у Савет Круне, они су неко време заседавали заједно с лордовима. Тек постепено они су успели за себе скупштину образовати. Ево у осталом, у најкраћим потезима, како се тај процес извршио.

С норманским освојењем владаочева је власт у Енглеској постала апсолутном. Нормански војвода, који се тада попео на енглески престо, није владао ни по праву наследства, ни на основу народног избора, него силом освојења.¹⁾ Освојену земљу он је поделио људима из своје пратње, својим баронима, који су му се од своје стране обвезали на војничку службу. Под таким околностима он се није могао саветовати с народом, који је био друге крви, и уз то још подјармљен и похаран. У

¹⁾ Jenks, Law and Politics in the Middle Ages, II.

свој савет краљ је позивао искључиво своје вазале, који су од њега земљу држали, и њему се били на верност заклели. Ови скупови вазала нису били у стању владаоца ограничити. Нормански племићи, у прво време, слабо су се могли поуздати у саксонско становништво, које је у њима гледало дошљаке и наметнике. У страху од народног покрета, они су били принуђени прибити се уз престо, и служити му сасвим одано. Њихови скупови више су били витешке свечаности, врло сјајне, него ма шта друго.²⁾

Политичка моћ племства настала је тек онда пошто се извршила мешавина крви, и разлика између освајача и освојених колико толико предала забору. Приближив се једном народу, племићи су се одмах осмелили према владоцу, чији је апсолутизам, најзад, морао постати исто тако тежак њима као и народу. Почетком XIII века барони устају на оружје противу краља Јована без земље, и овоме управо отимају потпис Велике Повеље (Magna Charta, Great Charter). Том повељом владалац је свечано признао поред себе још једну власт, један савет од архијепскопа, епископа, абата, графова, барона и свих непосредних вазала круне. Истина пристанак тога тела он се обвезао тражити само у оним изузетним случајима кад би ван уобичајене феудалне помоћи хтео ванредне намете ударити.³⁾ Ипак важно је да се у начелу утврдило да има извесних ствари које владалац не може сâм чинити. Самим тим његова је власт престала бити апсолутна.

Тај савет који је Велика Повеља предвидела био је у осталом једна господска скупштина; он нас опомиње на Сабор у нашој старој држави, који се такође састављао само од свештенства и од властеле⁴⁾, — и да се на њему остало, данас би у Енглеској постојао Лордовски Дом, и ништа крај њега. Али ето где се већ у другој половини XIII века тај савет толико раширио да је примио у своју средину још и представнике нижег племства и варошког реда. Један туђин, Симон де Монфор, био је први који је узео иницијативу да поред племића и барона позове још и по два властели-

²⁾ Gneist, Englische Verfassungsgeschichte, § 15.

³⁾ Велика Повеља чл. 14.

⁴⁾ Новаковић, Законик Стефана Душана, приступ, II,

чића из сваке графовине, и по два варошана из сваке вароши; та практика њиме заведена сматра се да је постала сталном од 1295 кад је краљ Едвард I сазвао тако звани Great and Model Parliament, у коме су сви сталези били заступљени.⁵⁾

Неко време ти су разнородни елементи били сједињени у истом парламенту. Првобитна магнатска скупштина била се преобратила у једну скупштину полу племићску полу грађанску; опет за то била је остала једна. Из којих се разлога доцније поделила?

Поделила се јамачно због тога што је така била заједничка судбина свију скупштина са сталешком основом. У тим скупштинама гласање бива увек по сталезима, а не по главама (по чем би иначе биле сталешке?); скупштина, пак, где не гласају појединци већ групе, то није скупштина, то су скупштине. Доказа нема да су и у енглеском парламенту разни сталези икада гласали заједно. Кад би им се саопштило ради чега су сазвани, они би се одвајали један од другог, већали би за тим сваки за себе, и само би свој одговор заједнички давали. Док су њихова већа била кратка, није било сметње да их у истој соби држе. Ну, касније, кад су се та већа развила у праве дебате, постало је потребно да се ове уже групе које су у парламенту постојале оделе у засебне собе. Мисли се да је око половине XIV века сваки дом добио своју собу.⁶⁾

Што је мање разумљиво, то је да се Парламенат поделио на два дома, не на више. Логично је било да из њега изађе онолико домова колико је разних сталеза у себи садржавао. У њему су, међутим, у ствари четири сталеза била представљена: свештенство, више племство, ниже племство, и варошки ред. У најбољу руку могло се десити да се више и ниже племство споје, и онда би се добиле три разне скупштине као у Француској, где су, све до Револуције, племство, свештенство и представници трећег реда одвојено заседавали. Али ни у коме случају није било очекивати једну просту поделу Парламента на двоје.

За њу у великој мери ваља благодарити разним случајностима. Прво, ниже свештенство изобичајило је

⁵⁾ Freeman, Growth of the English Constitution, II.

⁶⁾ У Британској Енциклопедији, монографија о *Парламенту*.

долазити у Парламенат. Сталежи су позивани обично ради новчане помоћи коју је требало владаоцу одобрити, и пошто је сваки staleж за себе, и у другој мери, ту помоћ одобравао, то је свештенство више марило да о њој решава на саборима које је због својих унутрашњих послова иначе држало. Од свештенства су се у Парламенту тако задржали само прелати, али ови се нису хтели одвајати од магната с којима их је још Велика Повеља у истом савету сјединила.⁷⁾ Друго, властеличићи нису образовали скупштину за себе. Они су пришли туђој групи; само та група није била она барона, него она варошана. И ако сâми племићи, они су остали с овим последњима у скупштини простих људи. Између властеличића и варошана нечег је заједничког ипак било: не само да су обоје у исто време били у Парламенат примљени, него су још, на супрот прелатима и баронима, које је круна лично позивала, и једни и други били *бирани*, властеличићи у графовинама, варошани у варошима. По све је важно да линија којом је подељен Парламенат није пала између племства и варошана, него између вишег и нижег племства. Доњи би се Дом без сумње врло тешко подигао до свог данашњег значаја, да је према себи имао један Горњи Дом у коме би се целокупно племство, и више, и ниже, налазило груписано.

Двodomни систем, који је на тај начин постао, одржао се кроз целу енглеску уставну историју, сем једног кратког момента у XVII веку кад је Горњи Дом Дугим Парламентом био укинут. Може изгледати чудно да је један систем, још у XIV веку организован, успео с малим, управо никаким изменама истрајати све до наших дана; нарочито, да је успела истрајати у том систему скупштина лордова, која са својим отворено сталешким карактером чини утисак једне феудалне установе. Одговор је на то питање прост, и он се састоји у томе да скупштина лордова није у оном смислу једно аристократско тело у коме се обично узима.

Велики енглески историк Фриман утврдио је да племство како је на континенту постојало у Енглеској никада није било познато. У Енглеској, племство то је скуп

⁷⁾ Anson, Law and Custom of the Constitution, I, 4.

оних чланова Горњег Дома код којих је то достојанство наследно (јер има и других чланова који се бирају или постављају на живот). Кад се узме да чланове Горњег Дома називају иначе пировима, онда се може рећи да су наследни пирови ти који чине племство. Племство представља повластице, пирови их такође имају, али те њихове повластице сасвим су особите природе. Оне се сведе на то да пирови, независно од постављења Круне, и независно од народног избора, просто по праву наследства, могу заседавати у законодавном телу. Док обичан грађанин само милошћу владаоцем, или поверењем народа до таке почасте долази, дотле један пир задобија на њу права самим чином свог рођења у извесној породици. Никаке олакшице, нарочито никакве материјалне олакшице нису пировима дароване; њима је само једна јавна служба, врло почасна у осталоме, изузетно од општих правила додељена. Што је такође карактеристично, те повластице с пирством скопчане не припадају свима члановима пирове породице подједнако. Пирство је истина наследно, али у томе смислу само што на најстаријег сина прелази; у овоме наследству остали наследници пирови никака удела не узимају; оно је таке природе да га само један може уживати. Тим другим наследницима на које пирство не прелази оскудева сваки знак по коме би се од осталих грађана разликовали: у законском погледу, ако не у социјалном, они се са буржоазијом мешају. Из тога излази да никада цела породица једнога пира не припада племству; у свакој има само један члан који је пир, племић у правом смислу. У Енглеској има појединих људи који су племићи; племићке, пак, породице, чији би сви чланови изузетна права уживали — не постоје, и пошто је аристократија једна по преимућству породична установа, то енглеска аристократија одиста врло мало личи на аристократију. И, најзад, та аристократија није што већина аристократија, на име није затворена. Пировско достојанство није искључиво добро неколико историјских породица. Круна има права стварати нове пирове, и она их ствара једнако. Нема тога грађанина у Енглеској кога она не би могла начинити племићем; са строго законског гледишта, као што је у једној прилици тврдио Фредерик Харисон, не изузимају

се ни они који чисте улице. По томе, с једне стране, до пирства је и неплемићима допуштено уздићи се, док, с друге, сем најстаријег сина једнога пира, остали његови наследници тога се достојанства лишавају. По енергичној изреци Фримановој, пирство је убило племство, и с тога не би било сасвим тачно означавати један скуп пирова какав је Горњи Дом као аристократску установу.

При закључку ваља истаћи да подела законодавног тела није била у Енглеској ни по каком плану изведена. Пре него су два дома установљена, није се водила академска дискусија да ли их треба да буде два, или само један. До два се дошло историјским путем, благодаревћи стицају прилика. Да дводомни систем није био пренет ван Енглеске, случај ове земље не би поучавао ничем другом до том труизму, да је такав систем добар увек кад га саме историјске и локалне околности изазову.

Б). Али ето где се дводомни систем види и у једној другој земљи, у Француској, где се он не може сматрати као резултат спорог историјског развика. У Француској се још од почетка XIV века помиње једна скупштина свију сталежа, у коју су поред племства и свештенства улазили и представници трећег реда, буржоазије, али та скупштина, и ако састављена од истих оних елемената од којих енглески парламенат, никада није успела постати оно што енглески парламенат. И поред ње краљевска је власт остала мање више апсолутна, тако да је с почетком XVII века управо било изишло из обичаја и држати скупштину свију сталежа. Последњи пут она је била сазвана 1789, али тада она се од једном преобразила; сталежи, који су дотле решавали одвојено, спојили су се у једну скупштину; ова се назвала народном, и ставила себи у задатак да изда један писани устав, први у француској историји.

Та се скупштина није обазирала много на историју, јер то што се у Француској историјским путем произвело није било ништа друго него апсолутизам коме је она крај хтела учинити. Устав који је она била узела правити требао је баш с тим историјским предрасудама да прекине, да буде дело логике и разума. Према томе, и питање о дводомном систему она је са једног теоријског гледишта имала да расправља.

Било је мислити да ће она, стављајући се баш на то теоријско гледиште, дводомни систем усвојити. У том времену англomаније, кад се енглески устав није сматрао друкчије но као модел устава, дводомни је систем већ довољно био препоручен том околношћу што је с друге стране канала постојао. Па онда, и сâм Монтескије, који је код скупштине од 1789 много више кредита уживао но и један други политички философ XVIII века, више него Русо, Монтескије се у свом *Духу Закона* био изјавио на несумњив начин за поделу законодавног тела.

Тим чудније мора пасти што се уставотворна скупштина, после једног дужег претреса, ипак решила за противан систем, онај једне скупштине. У уставу од 3. Септембра 1791, који је она изгласала, изреком стоји: Народна Скупштина која врши законодавну власт стална је, и само се из једног дома састоји (чл. I, глава I)⁸⁾ У овој прилици најбоље се показало како ни једна скупштина која је тако лебдела у апстракцијама као та од 1789 није увек у стању да се отргне утицају практичних околности сред којих се налази. Разлози који су дејствовали код уставотворне скупштине у корист усредсређивања законодавне власти у једном телу могу данас само још историјске вредности имати.

Казано је већ да се та скупштина била првобитно састала као скупштина свију сталежа, и да су се тек доцније сталежи у једно тело сјединили. Мисао о њиховом сједињењу поникла је у трећем реду, док су јој свештенство и племство у први мах велики отпор чинили. Из историје је познато да трећи ред никада не би свој план рефорама вишим сталежима натурао, да се претходно није с њима помешао у једну скупштину, где је као најмногбројнији имао могућности да их надгласа. Под таким околностима, установа два дома морала се чинити особито подазрива, морала се управо чинити један заобилазан начин да се уставотворна скупштина, у којој амалгамисање сталежа тек што је било почело, поново на уже, сталешке скупштине поцепа.

Осим тога та скупштина није била обична скупштина. Она је била прегла да од дотадашњих политичких установа начини *tabula rasa*, и да онда почне

⁸⁾ Faustin — Adolphe. Helie, Constitutions de la France, чл. LXXXIII.

зидати изнова. То је био један посао неоспорно револуционарног карактера, и да би га извршила, уставотворна је скупштина морала имати сву власт у својим рукама прикупљену, готово једну врсту диктатуре вршити. По самој својој природи, по својој историјској улози она је већ искључивала сваку другу скупштину која би је ограничавала. Опет, њена је заблуда била у томе, што је као опште правило поставила оно што је за њу у сасвим изузетним приликама важило. Из тога што је она, ради извршења једног револуционарног преображаја који у неколико векова један пут бива, морала у себи сјединити сву законодавну моћ, из тога још није изазишло да су и оне скупштине иза ње, које с њоме никакве сличности нису имале, и које су у нормалним приликама биле позване да дејствују, требале исто тако саревњиво да избегавају сваку деобу власти.⁹⁾

У Француској је, дакле, био учињен покушај с једнодомном скупштином: за уставотворном скупштином дошла је прво законодавна, па онда Конвент, и ни једно од та два тела није било састављено из више него из једне скупштине. Али овај је покушај тако мало успео, да је сâм Конвент, који је у историји остао као класични пример једне нераздељиве скупштине, био принуђен да при крају своје каријере осуди систем који је сâм представљао, и да изда један нов устав, — онај од год. III по републиканском календару, — којим су за вршење законодавне власти два савета била организована. Искуство које се за време револуције имало са једнодомним скупштинама тако је било компромитовало идеју о јединству у законодавном телу, да се ово уставом од год. VIII, који је убрзо следовао оном од год. III, продужило само још више делити, сада на четири тела у место на два, према једном мало фантастичном плану Сјејесовом, који је за сваку фазу законодавне радљивости други орган захтевао. Наравно да се већ под Царством једна тако замршена организација морала напустити у корист много простијег и логичнијег дводомног система. После Реставрације, октроисаним уставом од 1814 год. биле су такође две скупштине установљене, и од то доба па све до 1848 год. дискусија се више

⁹⁾ Gomel, Essai historique sur les Chambres Hautes, II.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

није ни водила о потреби Горњег Дома, него о начину како ће се он организовати. У то доба велико је питање било то, да ли ће чланови тога тела бити наследни, или ће се само на живот постављати. Очевидно да је то питање стајало у тесној вези са тадашњим покушајима да се племство у неком сувременијем облику обнови.

За један моменат, 1848, кад је република проглашена, покушај с једнодомном скупштином био је поновљен. Али, као што је Токвил у својим *Успоменама* обелоданио, он је и овог пута само једној моментаној потреби имао да одговори. По новом републиканском уставу, председника републике бирао је сам народ, а не скупштина, и на тај начин он је тако јаким био постао, да се држало да ће само још једна неподељена скупштина бити у стању да га уравни тежи. И тако је једнодомни систем био усвојен, не што би собом ваљао, него што се том погрешком мислила исправити друга једна, учињена у организацији извршне власти.¹⁰⁾

Али ова се погрешка није дала више исправити. Народом изабрани председник претезао је ауторитетом и над једном неподељеном скупштином. Он је пре а после морао постати диктатором, или чак и императором; он је то и постао, и тако се већ 1851 имао један империалистички устав.

Овим је уставом поред скупштине био предвиђен и сенат, али како је за све трајање Царства устав сваки час био предругојачиван, то у тако несређеном стању и сенат је остао по нужности без тачније одређене физиономије.

Интересантно је да Република, која је за тим дошла, није сматрала за непотребно задржати сенат, и интересантно је такође да је он под њоме стекао важности каке никад ни под Другим Царством, ни под Јулијском Монархијом. Он је много активнији него Лордови у Енглеској, и ако би било претерано рећи да стоји на истој висини са сенатом у Сједињеним Државама. Нарочито, он је стао потраживати за себе право да упоредо са скупштином решава о судбини министарстава; право једно које му, доцније ће се показати, строго узев не припада, и сам тај факт да је смео изаћи са захтевима

¹⁰⁾ Esmein, *Eléments de droit Constitutionnel*, I, 3.

који личе на закорачавање у туђу надлежност био би довољан да докаже да то није једно пасивно тело које се постепено преживљује.

Историја дводомног система много је поучнија у Француској него у Енглеској. У Енглеској се затекао Горњи Дом од незапамћених времена. Његова се потреба сматрала доказана већ самим тим што је толико времена истрајао; нико није мислио да је спори, и све до у сасвим последње време она озбиљно и није била спорена. Али баш због тога што никада није био критикован, што никада није био у нужди да се брани, Горњи Дом у Енглеској никада није био људски ни објашњен. Он се, тако рећи, имао, а није познавао.

У Француској, на против, дводомни систем био је ствар слободног избора у колико је то установама у опште могућно. Ту су се на изменце имале и једна скупштина, и две. С оба система чињени су огледи; између њих су се повлачиле паралеле, и правила упоређења. Ти су се системи један против другог борили. Питање који је бољи поставило се отворено, и тако се поводом Горњег Дома развила једна дискусија кака у Енглеској никада, једна дискусија која се више пута понављала, и у којој су, изгледа, исцрпљени сви разлози и за, и против. Ако је према томе Енглеска та која нам је дала први пример дводомног система, Француска је поуздано та која нам је његову теорију дала.

У самој Француској дводомни је систем победио; доказ већ то што данас постоји. Три устава која су се против њега изјавила имала су судбину не баш врло завидну. Устав од 1791 трајао је годину дана; устав од 1793 није никада био ни примењен, и за то је у овом историјском прегледу био изостављен; устав од 1848 саставио је највише, четири године, али у накнаду за то он је имао трагичнији крај него остали, био је једним државним ударом укинут. Да ли је свима тим уставима злу коб донела баш једнодомна скупштина коју су били пригрлили, тешко је рећи. Свакојако, ако би у томе случајности и било, то је једна случајност врло карактеристична да сви ти уставни без две скупштине изгледају мање више побачени.

И ван Француске дводомни је систем победио. Њега су примиле готово све државе. Он се показао подјед-

нако потребан државама и савезним, и простим, републикама исто тако као и монархијама, земљама где још има трагова аристократије, као и оним где је она сасвим ишчезла. Једине државе које су му још неприступачне то су баш оне чији пример није меродаван, јер то су Луксембург, Грчка, Србија и Бугарска. Кад се изузме Луксембург који је више једна почасна држава, онда остају само три балканске државе. Ове се државе међутим налазе још у процесу стварања, код њих територијално формирање још није довршено, па и парламентарни режим који се ту види примењен парламентарни је режим само по имену. Апсурдно би било предпоставити да су те три државе једним срећним случајем једине погодиле како установе приличе једној сувременој држави, док су се све остале превариле.

С практичног гледишта, потреба је дводомног система потпуно доказана. Да ли се она може и теоријски објаснити?

(Наставиће се)

Слободан Јовановић.

ЕНЦИКЛОПЕДИЈА ПРАВА

од

ПАСКВАЛЕ ДЕЛ ЂУДИЧЕ

←...→

УВОД

§. 1.

Појам и важност енциклопедије права.

Наука о праву, као и свака друга наука, није прост скуп теорије и прописа набацаних на једну гомилу, већ образује једну систематичну целину, чији су делови међу собом чврсто повезани. Сваки део, у колико је предмет засебне науке, има своје посебно и одређено поље, чији обим и границе ваља обележити у систему од којег је зависан. Напретци културе изазвали су разрашћивање појединих његових делова; под заштитом нових друштвених услова створене су нове дисциплине и тиме су границе система права знатно проширене, садржина му се увећала, односи постали сложенији, али опет све то није могло да разори њихово јединство.

Са такве систематске природе правне науке потребно је, да се изучавање сваке њезине дисциплине тако удеси, да се у томе не изгуби из вида органска целина њена. Међутим се може у том погледу појавити та опасност, да се при расправљању и излагању извесног датог предмета, у тежњи, да му се што тачније одреди његово поље, заборави све оно, што се тиче система, из кога је дотични предмет узет. Услед тога сазнање, које се о њему добија том методом, без обзира на његову унутарњу вредност, биће увек нешто делимично и непотпуно, како у погледу општег појма права, тако у погледу посебног појма оне његове гране на коју се односи, јер му не достаје појам о његовом односу према другим гранама права, а који су саставан део њеног сопственог бића. Са тог разлога, дакле, потребно је да су све поједине правне дисциплине у које је подељена наука о праву, уједињене и обухваћене једним истраживањем, коме ће бити задатак одређивање места и међусобног односа свију њих у њиховој систематичној целини, другим речима коме ће бити смер, да их скупи и свеже у једно, према њиховој органичкој вези, у једну целокупну позитивну науку о праву.

Томе смеру тежи *енциклопедија*¹⁾ права. Она има на себи карактер општег увода у позитивно право и као таква она даје систематичан преглед свију дисциплина његових, не ограничавајући се само на просте дефиниције и номенклатуру њихову (као што би то био случај у чистој формалној енциклопедији), али и не губећи се у посебностима које су својствене појединим наукама. Њен је задатак да свакој међу њима одреди поље, да покаже главне установе у свакој од њих, да одреди свакој место које јој припада у систему права и покаже везе које је везују са осталим дисциплинама. И тако за енциклопедију се може поставити оваква дефиниција: *Енциклопедија је систематично излагање основних црта права у његовој целини и његовим ограницима.*

Изучавање науке са таквим задатком није од малог значаја. Оно с једне стране иде на то, да очува систематично је-

1) Реч енциклопедија долази од грчкога *ἐγκυκλιος παιδεία*, што је код Грка у правном смислу речи означавало скуп знања постигнутих у свима наукама, које су потребне за опште образовање младића. Ова фраза примењена на научно излагање добила је значење: укупно излагање једне науке или једне групе наука (*orbis doctrinas*, по Квинтилијану. *Just. orat. I, 10*), за разлику од посебног излагања појединих дисциплина (наука), — Гледај Böck *Encyclopädie u. Methodologie der philol. Wissenschaften. Leipzig 1877* стр. 34. и даље. — Улрик Хунијус, који је први применио реч енциклопедија код правних наука, саставио је дело *Encyclopaedia iuris universi*, које је штампано после његове смрти у Келну 1683. године.

динство права, запајајући дух оних који се уче праву појмовима који ће га водити и које учење специјалних дисциплина не може више збрисати, а с друге стране оно спрема и олакшава доцније учење; оно даје, може се рећи, претходан и сумаран појам о земљишту, које ваља доцније прећи изучавајући један по један део његов.

Не треба мешати енциклопедију права са философијом права. И ова последња, доиста, обухвата право у његовој целини, изучава у њиховој природној вези све установе по разним његовим гранама, и стога она за право има карактер опште науке. Али, ако је таква по садржини, она је по облику засебна наука. Од двају облика у којима се право јавља, идеалног и позитивног, философија права увек тражи онај први. Полазећи од позитивног и историјског права, она се уздиже до највиших регијона права, испитује постанак људске природе, њезину функцију у друштвеном животу, и у најразличнијим правним појавама тражи да издвоји заједнички сталан и општи елемент. Напротив, енциклопедија је предмет, као што је већ речено, позитивна страна права. Осим тога, нарочито у наставном погледу, она има карактер уводне или припремне науке, међутим, философији права је задатак крајња синтеза правних наука. (Испореди Filomusi-Guelfi Enciclopedia e Filosofia del diritto, Рим 1876. и Del concetto dell' Enciclopedia del diritto. Напољ, 1876.). Од првих покушаја енциклопедиског излагања права па до најсавршенијих радова наших дана, од Speculum doctrinale Вићентија Беловацензиса († после 1260.) и од Speculum iuris Виљема Дурантија (1237—1296.), па до модерних енциклопедија, овај облик науке остао је веран двома реченим особинама и само због њих има своје место у правној литератури и користан је у академској настави.

Разликовање енциклопедије на *формалну* или *спољну*, и *материјалну* или *унутарњу* има мало вредности, кад се узме у обзир, да ће она увек боље послужити смеру, ако се не буде ограничила само на ређање дефиниција и поделу права, и на обележавање спољнег нацрта појединих правних дисциплина, већ ако се уз то буде дотичала и описивала у главним тачкама основне установе које она садржи.

§. 2.

Положај права у систему наука.

Како систем наука зависи од система објеката које су његов предмет, то место, које појединој науци припада у систему сазнања, ваља да одговара оном, које њен посебни пред-

мет заузима у систему света. Према томе право (да то речемо већ сад) као правило за људске радње долази у ону врсту наука које изучавају човека у целом пространству његовог душевног живота, а које се тиме сасвим јасно разликује од оних наука, којима је предмет спољна природа. Прва врста наука бави се појавама које нису ван субјекта, који сазнава, које су или производ човека или су у таквој вези с њим, да се не могу замислити без какве његове радње; друга врста, на против, бави се изучавањем појава, којима управљају физички закони и које су ван човека и од њега независне. Али, као год што се природне науке деле у онолико посебних наука, колико има страна са којих се може природа изучавати, тако и наука о човеку може се поделити у две главне групе; једну, која изучава човека као таквог, његову унутарњу природу, то је група *сикуларних* наука; другу, која га посматра у практичну животу, његовој спољној радњи, то је група *етичких* или *моралних* наука. Заједничка основа свију моралних наука је *воља*. У ову последњу групу наука спада и право.

Аристотел (метафизика II, I) разликује теориско знање од практичног. Првome је предмет узрок по себи, другоме је предмет дело. Теоријске науке, дакле, у Аристотеловском смислу, обухватају спекулативне, математичке и физичке дисциплине; практичка наука одговара дисциплинама, које ми називамо моралним, а које он дели на етику, економију и политику. У делу (*πραξις*) је садржан сваки облик моралног делања (активности), а према томе и права.

Огист Конт (*Auguste Comte, Cours de philosophie positive, Paris 1864. I. 2-ième leçon*) напротив, полазећи са позитивног гледишта, набраја у природној или позитивној философији шест основних наука и то: математику, астрономију, физику, хемију, физиологију или биологију и социјалну физику или социјологију. Ова би последња одговарала моралним наукама, по претходној класификацији.

О П Ш Т И Д Е О

ГЛАВА ПРВА

Морал и право.

§. 3.

Сваки акт воље има свој смер и ствара извесан однос. У апстрактном, могао би се замислити такав однос између воље и какве ствари, замисљајући човека у стању потпуне усамљености, но то би била случајна појава и без икакве вредности. Да какав однос постане етичан тј. практичан у правome сми-

слу, тражи се, да се воља која се садржи у каквој радњи, може разазнати као таква; јер је својствено њезиној суштини, да се воља утврди (констатује), и да покаже своју вредност, према свима осталим вољама, у скупу сазнања. То се не може по стићи ван друштва. Свака, дакле, радња, у колико представља какав етичан однос, неминовно предпоставља друштво, у томе се једино може и објаснити. Из противности друштвена живота може потећи то, да се оспори воља која је исказана у којој посебној радњи, али тиме се не ништи унутарња вредност њене манифестације; у осталом ван друштва људског немогуће је ма какво сазнање.

§. 4.

Основ етике је у остварењу идеје људске, о *добру*, која се схвата као задатак његовог делања. Како људска природа, посматрана у свој потпуности свога бића, представља разне стране које су подједнако циљеви људског делања, то се у етици разликује *највеће добро* од *посебних добара*. Највише добро не може се обележити у свој својој потпуности, али обухвата људско биће са свим богатством и разноликостима његових тежња и природа тј. човека у погледу његових односа према Богу и природи, у погледу личног живота, у фамилији, у друштвеној заједници. Сваки од ових облика људског живота, сваки од ових циљева људског делања образује опет засебно добро, коме је основ и важност у општем, највишем добру. На тај начин сваки акт практичног живота, свако остваривање воље, свако развијање нашег бића обухваћено је моралом, а закони његови су воља и пратилац наших радња, у њеним облицима и њеним дејствима. Но онај морални закон коме подлежи воља, врши се *слободно*, јер је слобода битан састојак вољне радње. Спољна принуда (ограничење), поред тога што је воља нешто неоипљиво, чисто унутарње, била би противна и самој идеји о моралу. Из потребе остварења људске природе потиче за појединце *дужности* да зна законе и да их врши, удешавајући према истима своју радњу. Кад су дужности моралне утврђене у свести, како у погледу оног што се хоће, тако и у погледу шта се пристоји, делање које се развија у смислу истих постаје *врлином*.¹⁾

Разни системи етике, који се оснивају на субјективним принципима, као што су: задовољства (Епикур), одржање (Hobbes, Spinoza), усавршавање самога себе (Wolf), општа сим-

1) Испор. Trendelenburg Naturrecht auf dem Grunde der Ethik, §. 34—44. (2. издање). Лајпциг 1868.

патија (Adam Smith); или на објективним принципима, као што су : општи категорички императив (Kant), у колико су истинити, налазе се у принципу, који је мало час изложен. Розмини (Rosmini), који за основицу моралних дужности поставља практично признање бића, проширује и сувише сферу морала, ради врло општег и неодређеног појма о бићу.

§. 5.

Од истог стабла гранају се морални односи и правна правила. Први обухватају унутарње смерове живота у којима се испољава људска природа и објашњавају у коме се облику делања могу подударати са унутарњом природом савести. Други утврђују спољне услове под којима је могуће постигнути означене смерове. Право је елеменат реда и оно је меродавно за спољно деловање ; но оно потпомаже, за свој део, остварење циљева моралних у томе, што су то и спољни циљеви, који се имају постићи према правном поретку. У множини односа, који потичу из заједнице друштвене, човек може радити онако како то прописују морални циљеви, или противно томе ; с тога се правно правило јавља у облику *забране* или *наредбе*: са забраном се сузбијају радње којима се поменути циљеви обарају, са наредбом се налажу оне радње које су потребне ради њиховог испуњења. Ради таквог задатка праву се даје *принудна моћ*, помоћу које оно отклања сметње и стаје на пут томе, да самовоља појединаца може врећати утврђени поредак спољних односа. Но не треба сматрати принуду као нешто што није у појму права, што му је туђе, што му је додато ради одбране његових прописа, јер и принуда потиче из оног извора из кога и право. Другим речима принуда је енергија својствена праву, које ради свога остварења црпи из себе самога потребну снагу, да потчини вољу која му се не покоравала и да тиме обезбеди онакв и морално развиће људи. На тај начин правна принуда, којој је повод постанак у моралу, нема у себи ничег што би је изравнало са слепом и бруталном силом, већ, на против, у њој се одржава оно достојанство и умереност, која јој пристоји према смеру коме служи.¹⁾

Правне норме, правила, или су прецептивни (наредбе) или проибитивни (забране), т.ј. свака норма, правило, увек садржава у себи неку заповест у облику одобравања или негације. Cic. de leg. 1, 12, 13: *Lex est recta ratio in iubendo*

¹⁾ Испор. *Jhering Der Zweck im Rechte. Leipzig 1877. I. 238* и даље. — A. Merkel, *Recht und Macht* у *Jahrbuch für Gesetzgebung, Verwaltung u. Volkswirtschaft. V. Leipzig. 1881.*

et vetando Разликовање Модестиново L. 7. D. de leg. (I, 3): *Legis virtus haec est: imperare, vetare, permittere, punere*, само је формално; пошто је казна само санкција закона који забрањује, а тако звани пермисивни закон се, по своме садржају, своди на забрану или наредбу (Испор. Thon, Rechtsnorm und subjectives Recht, Weimar, 1878, стр. 2. 345 и даље).

Теорије, које одузимају праву сваку моралну садржину, морају по нужди признати принудну моћ (коакцију) као битан (конститутиван) елемент. Hobbes и Spinoza чак свODE на њу сву суштину права. Први, посматрајући човека у природном стању, каже (De cive, 1643, I, 10): *Natura dedit unicuique ius in omnia: hoc est in statu mere naturali... unicuique licebat facere quaecumque et in quoscumque licebat, et possidere, uti, frui omnibus. quae volebat et poterat*. А из бојазни рата свију против свачега, постаје, по њему друштвено стање: *Atque ita evenit, ut mutuū metu e tali (naturali) statu exeundum et quaerendos socios putemus* (I, 13). Други тврди још изречније (Tractat. theologico-polit. c. 16.) да је: *Jus uniuscuiusque eo usque se extendit, quo usque eius determinata potentia se extendit... Nec hic ullam agnoscimus differentiam inter homines et reliquae naturae individua, neque inter homines ratione praeditos et inter alios qui veram rationem ignorant, neque inter fatuos, delirantes et sanos... Jus itaque naturale uniuscuiusque hominis non sana ratione, sed cupiditate et potentia determinatur*. У истини се могућност принудне моћи (коакције), а не ефективна принудна моћ, може назвати битним елементом права, с друге пак стране сâма принудна моћ (коакција) не повлачи за собом (имплицира) увек једино употребу материјалне силе, већ и употребу моралних средстава. У реду средстава која воде поковавању закону, сила стоји на последњем месту, и одговара природи права, да се вољно извршење увек претпоставља насилноме. Тврђење Розминијево (цитирано дело I, стр. 137.) да „право, које нема уза се силу, која би била довољна да га брани, не престаје бити право“, истинито је; али у исто време треба приметити, да недовољност принудних средстава доказује немоћност права, а то ће рећи непотпуност позитивних закона.

§. 6.

Ако се морални односи не могу замислити ван друштвене заједнице (§. 3), за постајање права још је потребнији онај највиши и најсавршенији њен облик, који је подиже на степен личности. Право се рађа у држави и са државом, и први прописи у животу народа једновремено су правила и политичког уређења и правног поретка.¹⁾ С друге стране неби могло право

¹⁾ Merkel у Holtzendorffs Encyklop. der Rechtswissenschaft. 5. издање Leipzig 1880. стр. 6.

вредити као правило које је обавезно за све, ако не би било прописано државом, која обухвата скуп држављана; и која би се принудна моћ могла равнати самом праву, ако не само она која преставља снагу свију. Држава је, према томе, неопходна претпоставка за право. Она је оруђе и слуга закона, и као таква њена је дужност, да сваком животном кругу одржи и зајемчи његове границе и дејствовање које му је својствено — спречавајући или исправљајући сукобе, који би потекли из додира и заплета животних односа.

Теорија урођених права (*iura connata*) коју су учили у XVII. и XVIII. веку писци природног права после Гроцијуса, претпоставља да човек може имати нека права која вреде ван сваког друштвеног живота, у тако званом природном стању. Она је последица лажног схватања права, као израз голе, апстрактне воље (Испор. Thilo, *Die theologisirende Rechts-und Staatslehre*, Leipzig, 1861. стр. 191. до 216. — Ahrens, *Naturrecht* (6. издање), Wien, 1870. св. I §. 16—19.). Розмини, не усвајајући овакав појам, долази скоро до истог закључка: „Појам о праву — вели он — треба да је независан од друштвеног стања; пошто права постоје и између две јединке људскога рода, које међу собом нису ни у каквом друштву... Ми искључујемо из појма права у опште не само појам друштва, већ и појам фактичног сажива, задовољавајући се могућношћу сажива (цитирано дело I, стр. 146.).

§. 7.

Морал и право теже на разне начине остварењу добра и моралних смерова. Заједница основе одржава те две сфере, које обухватају целокупно делање људско, у тесној вези. Раздвајање њихова последица је делимичног и површног схватања; јер с једне стране сужава произвољно област морала проширујући границе прописане праву, а с друге стране одузима садржини права сваку етичну вредност, свдећи га на значај простог формалног и спољашњег прописа. Но јединство не значи истоветност, пошто су морал и право две разне дисциплине а карактеристичне тачке разликовања могу се свести на ове:

1). Морал и право имају подједнако један исти предмет: делање људско, али први га посматра са његове субјективне стране или с погледом на побуде, које су биле меродавне за вољу делања, а ово друго посматра га у његовом објективном бићу. За морал је код делања главно намера, за право факт.

2). Морал није принудљив, јер унутарње побуде не потпадају под власт силе; право је принудљиво, јер је код делања у његовој спољној манифестацији могућа принуда. Правна је

радња по свој природи таква, да јој може наредити и о њој судити нека власт.

3). У колико се морал и право посматрају у погледу обимности, то морал обухвата цео практичан живот, не искључујући ни право, јер се код сваког правног односа тражи моралност намере. Право, на против обухвата много уже поље, у толико што су само она етичка делања и правна, која се односе на спољно деловање и која сачињавају део поретка установљеног за људско сажиће. Из тога следује, да правне дужности имају и карактер моралних дужности, али да моралне дужности нису увек оне које се по праву могу уврстити као такве.¹⁾ У осталом, овде се не може утврдити нека стална граница. Према социјалном стању једнога народа обим права шири се или сужава се и на тај начин потпадају под његове одредбе радње, које су у првом реду остављене области морала, или се напуштају друге, које су већ имале правну санкцију.²⁾

У староме и средњем веку морал и право нису се издвајали, сматрали су се као истоветни или бар није било одређеног (јасног) појма о особинама које их разликују; ово се види не само из философских доктрина, већ и из правничких сентенција. Али, у новије време пониче из школе природног права последњих двају векова доктрина двојења, чији су најзнатнији преставници Томазије (1655.—1728.), Кант (1724.—1804.) и Фихте (1726.—1814.).

Први разликује принцип природног права, *prævo*, изражено у формули: *quod tibi non vis fieri alteri ne feceris*, — од *поштеноса*, принципа морала, и од пристожнога (*decorum*), принципа политике. (*Fundamenta juris naturae et gentium*, Halaе, 1705., I. 5. §. 58. 6. §. 39.—42.) Полазећи од тог разликовања, он одваја правну област од моралне и политичке, тврдећи да су обавезе, које изазива поштење и пристожност унутарње и да се не могу стешњавати, док су оне обвезе, које потичу из права спољне, и да се могу стешњавати: *obligatio iuris correspondens semper externa est, metuens coactionem aliorum hominum*. (*Fundamenta I. 5., §. 21.*) Пошто је тако принудну моћ начинио саставним атрибутом правне норме, Томазије је био принуђен, да за природно стање узме личну одбрану, на место државне власти.

¹⁾ Овај је однос јасно изражен код Цицерона *pro Balbo III*: „*Est enim aliquid quod non oporteat etiam si licet. Quid-quid vero non licet, certe non oportet*“ — Иети је појам и у изреци Напинијановој (L. 15., D, XXVIII, 7)... *quae facta laedunt pietatem, existimationem, verecundiam nostram, et ut generaliter dixerim, contra bonos mores fiunt nec facere nos posse credendum est*. — Испор. Ahrens, *op. cit.* v. 1. §. 37., стр. 308. и даље.

²⁾ Испор. Miraglia, *Filosofia del diritto*, 2. издање. Напољ 1893. св. I стр. 203. и даље.

(Institut. Jurispr. divinae, II, 2. §. 97.; Fundamenta, II. 2. §. 15.). Ова теорија, ма да је погрешна, имала је у оно време практичну вредност, што је покренула слободу свести. противећи се мешању државе у сферу морала и религије (Ahrens, цит. дело I. стр. 107.).

Кант, дајући праву обележје општности, одузима му сваку моралну садржину, свдећи га на просту погодбу за сажиће спољне слободе појединаца. Његов је општи принцип права овај: „ради тако да ти слободно вршење воље може постојати (коезистирати) поред слободе сваког другог, а да при томе узрок делања не мора баш бити поштовање туђе слободе.“ *Metaphys. Anfangsgründe der Rechtslehre, Einleitung* стр. 33.). Овај формални и негативни принцип, не може са правничког гледишта значити ништа друго до саображавање дела закону, или саму *законитост* (легалност), докле *моралност* дела припада етичкој сфери (цит. дело стр. 13, 19.).

Фихте, полазећи са чисто субјективног гледишта, сматра право као средство које ограничава споља, у друштвеном животу, слободу сваке особе, која је сама по себи апсолутна. А држава, која једина има ову дужност ограничавања, не обзире се на добру вољу и оснива се на општем неверењу. И у списима публикованим после његове смрти, у којима се показује велика (дубока) промена првашње доктрине, право остаје као спољна установа, која стоји изван моралног царства. (Испор Ahrens цит. дело, I. стр. 150-155.)

Нов правац који су створили најновији правници и философи, а међу овима нарочито Хегел, одвајајући се од старе теорије истоветности и нове теорије двојења, сматра науку о моралу и науку о праву као две засебне науке, које међу собом стоје у вези, у опште узев, износећи јасно тачке у којима се оне разликују и у којима се додирују. (О моралној теорији Хегеловој гледај, осим његове *Philosophie des Rechts*, још и Spaventa, *Studi sull' Etica di Hegel* (у актима Напољске Академије моралних и политичких наука, св. IV.); Miraglia, *I principi fondamentali dei diversi sistemi di filos. del dir. e la dottrina etico-giuridica di Hegel*, Napoli 1873.).

(Наставиће се)

ИЗ БОЛНИЦЕ ЗА ДУШЕВНЕ БОЛЕСТИ У БЕОГРАДУ

Прилог за грађу за српску судску психијатрију

ДЕЛО ЗЛОСТАВЕ УСЛЕД КОЈЕ ЈЕ НАСТУПИЛА СМРТ

УЧИЊЕНО У НАСТУПНОМ ЛУДИЛУ

(§. 160. т. 2. и §. 53. казн. зак.)

ОД

Др. Вој. М. Суботића (МЛАЂЕГ)

Секундарн. лекара у Болници за Душевне Болести.

На дан 27. Маја 1897. Глиша Јемуовић из села Побрђа, повредио је секиром по глави свога доброг пријатеља Илију Бељаковића, који је ускоро после повреде умро.

Све што се односи на ово дело, ја ћу укратко саопштити на основу оригиналних судских акта.

Полицијски увиђај.

„Кућа убивенога Илије удаљена је од куће окривљенога Глише 20 минута.“

„Испод Глишине куће на 60 метара низ складић налази се у ливади једна локвица крви. Ту је, веле, Илија пао, и та је крв из његове главе. Око тога места познаје се угажена трава и крвава овде онде. По свему види се да је ту било коврљање људи.“

„Ту је и ограда, која се пружа око имања Глишовог, које му је око куће, а доле пак је одмах пут, којим се околни сељани, идући кроз село служе.“

„Дело је извршено онде у ливади, где се крв познаје. По сазнању, то је било овако:

„Илија је, дошав од своје куће јуче (27. V. 97.) пре подне, око малог ручка, дошав до вратнице од Глишине ограде, које су од куће овога до на 80—100 метара, смотривши Глишу онде око куће, као мало застао, хтејући ваљда испитати претходно нешто, па тако из далека и ословио Глишу: „море Луковац (тако зову људе из ове махале села), ти си ово заградио, а ја хоћам к теби; не знам смем ли тамо“?!... А Глишо му одговорио: „не к мени!.. Ја сам то затворио да ми нико овамо не прилази“!.. „Не курњај бре!.. Ја хоћу к теби на разговор“!.. рекао му Илија, па као мало полако пошао и зашао ливадом на више к њему. — „Не овамо к мени, убићу те“!... одговорио му Глишо, држећи секиру, коју је већ имао. — Кад је Илија видео да он озбиљно прети, скренуо је десно ливадом на ниже, хтејући на другу

страну некуд, а не ка Глиши. — Није одмакао десетину корака а Глишо се озго затрчи на њега са секиром, говорећи: „мислиш нећу“?! . Илија је, осврћући се и говорећи: „Глишо!.. Глишо“!... узмицао ка путу, али га он стиже и удари секиром у леђа, те он посрну. То је било баш код оног складића. Ту се поотимали око секире, и ту је Глишо овом ударио Илију по глави, једном оптрицом, а други пут ушником. — Илија је овом приликом имао у руци једно дрво налик на кочић, са којим се „поштапао“, а које му је Глиша, ваљда, кад му је секира избачена из руку — отео, те тиме ударао Илију који се у последње време, ваљда услед малаксалости, онако лежећи — оборен, није ни бранио.“ —

„Кад су Лука и Неша браћа Јемуовићи, потрчали ради одбране однекуд из шљивака, који је западно од куће на 100 метара од места дела, отрчао је и засрео их с дрветом у руци брат Глишов — Видосав, који се дотле туда није виђао, те хтејући их одвратити оданде, напао на Луку намагнув батином, а по казивању овога, и ударио га, а после се ухватили у коштац. Дотле је Неша бранећи Илију ухватио се са Глишом, и тако се сва четворица згрмуљали на пут преко ограде, ту их савладали, а после им притрчали и ови у помоћ: Коста и Симијан Покимице, те им помогли свезати их.“

„Била су два очевидца из далека, а и жена Глишова све је ово гледала из собе у својој кући, али није смела прилазити.“

„Видосав није нападао на Илију. Он се бојао од Глише, те с тога није смео притећи у помоћ Илији. Ваљда из тога узрока, он је викао и Луки и Неши: „Нека их, шта чине, нека чине“, а кад је видео да га они не слушају, он се онда од њих побојао за свога брата Глишу, па да њега одбрани, на њих је напао.“ — (Из полиц. увиђаја на лицу места 28. V. 97. у Побрђу).

Протокол секције

„Извршене над лешом Илије Бељаковића, теж. из Побрђа, општ. баљевачке, а по наредби нач. ср. студ. № 4470. од 29. 5. 97. год.

„Секција је извршена 29. Маја 1897. у 2 часа п. п. у кући умрлог, а у присуству писара среза студеничког г. Симе Стојановића, кмета села Побрђа, Танаска Чорпапића и Јаћима Чорпапића.

„Спољни преглед. Умрли био је од прилике својих 58 година старости, 180 см. висине, правилног и пропорционалног састава тела. Косе смеђе, тако исто и бркова. — При прегледу

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.R

главе нађене су две ране, једна сечена с десне стране лобање у темпоралној области, дужине до 10 снтм. — нанета по свој вероватности секиром; друга гњечена на левој страни лубање на граници темпоралне и паријеталне области — нанета је врхом тупог оруђа; око исте ране налазе се још неколико малих гњечењих раница. Осим описаних рана, нигде више на телу није се могло наћи каквих знакова од повреда, сем на левом длану, где је нађена мала сечена раница дуж. 3 снтм.

„Унизирашњи преглед. Кожа, код сечене ране, кроз је просечена, тако исто и слепоочна кост. На месту гњечене ране, кост лубање угнута је у материју мозга, и распрснута у неколико делова. У самој области лубање између *durae matris* и покрова лубање на месту сечене ране, нађено је за количину једне водене чаше згуснуте крви, а на месту гњечене ране, тако исто нађена је згуснута крв за количину кафене шоље. И на једном и на другом месту рана, материја мозга повређена је. У осталим органима никакве повреде нема.

Закључак. Нађене ране на глави, нанешене су: с десне стране оштрим крајем секире, а с леве стране тупим крајем секире. Нанете ране су тешке природе, и смрт је наступила услед излива крви у области лубање; од тога је наступила компресија мозга, која је за тим била непосредни узрок смрти.“

29. Маја 1897. Рашка.

Лекар среза студеничког
Др. Милутин Живковић

Полиц. увиђај у кући Глишиној.

„У вајату кућњем, у Глишиној кући, находе се један наћвар и брашнар. Њима је место било у кући, али их је Глиша избацио онде, не казујући зашто.“

„Собни таван сав је искићен разним шумчицама, гранчицама, и травкама, које су већ свенуле. Јаника, жена Глишова, вели, да је она то ово два дана, по заповести мужа јој, морала чинити, берући те травке само у њиховом имању око куће, колико ограда захвата. Преко ограде није смела ништа брати. Тако јој муж заповедио, а он је за то време **урликао** онуда. Од ово неколико дана, вели она, није испуштао секиру из руку, и ако њоме није ништа радио.“

„Јаника још прича: да је Глиша ономад, једног дана наредио, те су заклате две кокошке, које је онде пред кућом случајно смотрио, па их онако заклане бадио пред пса.“ — Даље вели: „од ово неколико дана не зна шта чини. Мене је терао те сам се облачила у најбоље одело, па опет свлачила. Терао

ме, те сам ноге и руке прала сапуном а нарочито око но-ката, па и сâм је то чинио. — Јуче изјутра, пре но што ова погибија би, нагонио је девера — Видосава, — и слугу — Сре-тена, — те му се овуда око куће окрећу војнички, и марширају по пољу, а он им командује: један — два, лева — десна, право... стој!... Па ако што погреше, он их поправља. — Тако ето чини по нешто од *ово неколико дана*, што иначе није чинио. — Ово ће бити *шрећа година*, како га ова вантасија спопада у ово доба године, али опет оволико чудо није бивало од њега. — Ономад је Глиша разбио све посуђе на бачији за ништа. — Тако га је то држало обично по 7—8 дана, а сад ево повише, а шта му је, не знам. Кад му то тако прође, ја га после питам и казујем му шта је чинио, али он се не сећа ништа. — Глиша и Илија лепо су живели, и често један другом долазили, шта ово с њима би, и сâма се чудим. — Кад му ово овако дође, да га не слушам, што год ми заповеди, за по неке лудорије, убио би ме. — Једном сам се ноћу уплашила, кад се Глиша пробудио, па почео лармати и зановетати по нешто, и хтела сам бегати, па ми би жао ове макањице — детенцета. — Све сам била на опрези да нас не закоље, јер смо сами; девер ми са чељадма борави на бачији, а комшилук прилазити не сме.“

О самом извршењу убиства, жена ова прича овако: „Ја сам видеала Илију, кад се помаљаше отуда с вратница Глиши, и кад му овај викаше: „не к мени овамо!..“ Не смејући пустити гласа од себе, јер ко зна шта би Глиша од мене учинио, махала сам му с прозора, да не иде к њему, но да ли је видео Илија, ја не знам, тек он се ка' ошону на другу страну, тамо на ниже к путу, али се Глишо загна, стрча, стиже, и ето би кismet да Илија погине. Девер ми — Видосав, био је овамо у шљиваку, закљонио се, и сакрио од Глише.“ —

Она је молила да власт ово што она прича, не каже Глиши, јер ће је, вели она, убити. (Из полиц. увиђаја). —

„Глиша и Илија лепо су се живели. Никад никакве мржње између њих није било. Није доказано ни то, да су они ма што рђаво између њих смишљали и тајили. — Обојица су, а нарочито Глиша, имућног стања.“ (Из полиц. увиђаја).

„Глиша је чак и после првог, другог, и трећег ударца секиром, непрестано туцао Илију дрветом у главу. По томе не може се узети, да је он овим ишао само на то да га злостављањем повреди, јер да људи нису притрчали, можда би га убио на место.“ (Из полиц. увиђаја).

„Глиша напада остале сељаке, и туче где кога стигне; исекао је и изломио много својих ствари, тукао је домаћу чељад

и непрестано прети које коме; нападао је и претио кмету села Побрђа, псује и резилу безобразним речима кмета и т. д.“ — (Из акта суда општ. Баљевачке среској власти, број 396. од 27. 5. 1897.)

Опши. уверењем тврди се, да Глиша има у задрузи са братом имања, које вреди 3000 динара. „Раденик је добар. У грађанству се сматра за обичног.“

Како је иследна власт оквалификовала ово дело?

„И ако је опште мишљење код света овладало, да је ово Глиша извршио можда у стању душевног растројства, ипак, док то стање не буде испитано, дело ово по самом начину извршења има се узети: као покушај убиства с предумишљајем којим је нанеша и тешка телесна повреда.“ (Из полиц. увиђаја).

(Напомена. Овај лепо увиђај извршио је срески писар г. С. М. Стојановић). —

Исказ жене погинулог.

Госпава, жена погинулог Илије исказа (28. V. 97.):

„Истина је да Глишу по некад спопада нека фантазија — бар ми то тако називамо. А да ли је и ово дело у таквоме или свесноме стању извршио, не знам, тек није имао узрока за то, јер Илија је к њему пошао одавде (од своје куће), једино у цели да га мало посветује, разговори и разгали, као човека са киме се лепо живео, а оно ето би кисмет да погине.“

Исказ сведока.

Сведок Јанићије П., кмет, стар 45. г. из Подбрђа, 29. 5. 97. посведочи: „Био сам пошао к судници да јавим, да је Глиша узео неки хук по селу, те ачи, и прави чуда што иначе не чини...“ (остало описује онако како је описано у увиђају).. „Нешо и Луко, кад ја стигох на лице места, — у том мом идењу у судницу, — предадоше ми везаног Глишу и брата му Видосава. Спроводећи их у судницу, чуо сам Глишу да признаје да је он ово дело извршио, али некако ми изгледаше чудан човек, као да је ван памети, јер час певаше колико може из гласа, а час виче: „чујте људи, и мало и велико, ја сам убио Илију Белака“! Кад бисмо поред куће Илијине, он зовну његовога сина Симмона, али се одазва Илијина жена Госпава, а он јој рече: „Ја сам убио Илију, и немојте на никога другог да жалите, ја сам га убио,... ја Лукавац,... но идите, мичите ми она г... из ливаде, да ми онде не смрди!..“

„Илија је тамо хтео само у намери да мало посветује Глишу да не ачи, и не лудује!..“

О душевном стању Глишином исказа: „има 2—3 године како њега у ово доба године обично спонадне као нека ваншазија, као лудило, шта ли, те по неколико дана не зна шта чини, и изгледа као да је несвестан, па тако и ове године од пре неколико дана, али сада као да је то у јачој мери, па тако чини оно, што иначе у свесном стању не чини...“ (Прича као и Глишина жена о оном командовању и брању цвећа, о ломљењу судова на бачији, о избацавању ствари из куће)... „Прешао је људима, а све се и сам нешто бојао. Тако га обично држало по 7—8 дана, и обично је онда уза се носио секиру, јер оружја нема. Ми сељаци — прости људи, зовемо то лудилом, и за то сам ја прекјуче (27. V.) и пошао био к судници да се о њему посаветујем, да га некако склонимо из села, али оно ето би несрећа.“

Овако исто сведочио је и сведок Лука Јемуовић.

Сведок Неша Јемуовић, који је први притрчао Илији у помоћ, вели 29. 5. 97. да је Глиша, кад га је он ухватио за груди и руку, и од Илије одвукао, на његово питање: „шта то чиниш?“ одговорио; „вежи.. чини шта хоћеш.. ја сам покоран“..., а још пре тога, чим је био притрчао, упитао га је овако: „шта то радиш Глишо!?... Ти уби човека за име Бога“!.. а Глиша му је одговорио: „И ако ћу га“!..

Овај сведок вели о душев. стању Глишином: „Онда ни по чему нисам приметио, да је у несвесном стању; у свему беше онакав, какав и обично кад је у свесном стању. А јесте ово неколико дана чинио по нешто онуда, што изазива човека да мисли о њему као да је ваншазиран.“

Сведок Милосав Бељаковић, шурак Глишин, прича (29. Маја), да је он онога дана, пре но што је И. обраћен, ишао кмету и јавио му: „да је Глишу узео неки ук и бес“, и молио га да га „за сваки случај склоне.“ — Тада је уз пут видео како Глиша „егзерцира“ брата и слугу испод своје куће. При повратку чуо је да Глиша код своје куће „аче и виче.“ У томе је, вели, срео Илију, који му рече да иде код Глише: „Жао ми га је, вели, много смо заједно појели и попили!“ —

Сви сведоци сведоче, да је Илија, кад је видео на какво је зло изненада ударио, хтео испред Глише да се склони, да побегне, и то је покушао, али „у један мах стрча Глишо са секиром на Илију“, и учини злочино дело.

Сведок Видосав, брат Глишин, вели да је њега Глиша, пред само злочино дело, сат, два, слао да иде у шљивар да види „да нема бесних паса“, јер рекао му је: „опасно је, може се увући у кућу“!.. Тврди да га је то јутро са слугом довео са бачије кући, и сваки час му заповедао да ради ово на оно, и сâм му у томе помагао, али све одмах напуштао, па друго почињао, да и то напусти и треће почне и т. д. (оправљали корито, заграђивали вратнице, поправљали ограду). Чим су дошли од бачије кући, Глиша је слугу одмах вратио на бачију да пази на коње. — Овај сведок вели: „Кад се Глишо беше узмакао до куће говорећи Илији: „не к мени“!.. Илија му одговараше: „оћу вала“!.. Глиша му понављаше: „не к мени, за данас немаш посла овамо, хоћу да те убијем“!... А Илија: „па уби, зар сам плашљив,... па уби“!.., „и тада се тек Глиша расказао за њим.“

О душев. стању Глишином прича брат његов Видосав ово: „од 3—4 дана пре тога (пре 27. Маја) Глишо нешто није баш како треба: имамо пречих послова, а он наређује друге, што могу чекати за други пут, па таман се они почну, он наређује друге излишне. Пође у воденицу за брашно, па се тек врати с празним коњем. Ухвати се за један посао па га остави, и ради други, а све оставља несвршено. — *Све је нешто презао, и бојао се*, те зато је махом носио секиру уза се, велећи: „има нешто... примећавам... прете ми... хоће да ме убију“!... „У опште примећавао сам га да није како је обично бивао, и као радник, и као домаћин, није бивао пијан, а изгледао је такав. *Час је био весео, час снажден и забринут*. Овако му се опајало и пре 2—3 године, али то је мало трајало, па га пуштало, и онда није овако заодио у незнању...“ „Онога јутра нисам видео да је пио.“ —

Глиша у хапсу.

У последним актима описана је ова сцена (30. V. 97.): Глиша и Видосав налазили се у једну апсу, и тога јутра затражили су од апсанције да им да хлеба. Докле је он донео, и кад је хтео отворити врата да к њима уђе, на његово изненађење видео је да не може унутра, да су они леђима подупрли врата, говорећи: „не овамо да не гинеш“!.. Друга 2 служитеља нису могли отворити врата. — Писар и присутни грађани, говорили су им да се уклоне од врата, да их отворе, а они нису хтели. Силом од многих људи буду одгурнута врата. У том тренутку Глиша је нађен ничке лежећи на поду. — *Обојица* су одговорили да нису унутра никога пуштали с тога, *што су се нечега бо-*

јали (у акту стоји: „што им није веровати“). — Сâм Видосав ту њихову радњу, тог истог дана после подне описује овако:

„Па Глиши се нешто причини сирашино услед неке лупњаве на пољу, па тек узвика: „држ вратиш и недај унутра“!... Ја сам га, као старијег брата, послушао, пошто сам видео да моји савети, да што не чинимо, не помажу! А после тога, кад се нагрну светина, да силом отвори, и у мене уђе неки страх, те снажно се одупрех. И сâм не знам како то би.“

Испит над Глишом

(30. Маја 1897. на Рапкој).

... Стар 37... ожењен... има дете женско испод 10 година... неосуђиван... неузимат на одговор.. „Мени се чини, да сам и шелесно и душевно поштуно здрав, јер никад ништа не осећам да ми фали, а најзад има лекара овде, па нека ме прегледа!.. По лане сам као повише пио ракију, па сам видео да ми штоди, јер сам заодио у шићу, па не знам шта сам радио, па сам баталио пиће, и видим да ми је боље.“ —

... „Дело које сам учинио, не одричем, јесам га учинио.“ —

О себи: ..... „Има једно десетак година, како ми се нешто причинишава, а и као примећувам неко нерасположење неких људи према мени, и тако на мах, на мах, уђе некакав **страх** у мене, као да ме неко хоће да убије, те сам због тога увек бивао на опрези, а при том у страху! Пазио сам се и чувао, да ни ским не дођем у опреку!... Нарочито ми се то увршило у главу некако од Бурђева-дне, и свака, најмања појава, изазивала је и стварала ми пред очима **страх**: као да ће ме неко убити, угалиши, покрасити, и т. д.“

...„Баш на В. Спасов-дан сада, пошао сам био у воденицу, и у путу у пољу видим Стевана, сина Здравка Јемуовића, где се изврнуо на путу лежећи, а пушка државна острагуша поред њега. Мене то нешто престрави, и добих веће уображење. — На питање шта ће му она пушка, он рече, да ју је понео у општину. Питао сам тамо, да ли ју је донео, па ми рекоше да није. То ми рекоше и после два дана. *Страх се повећа код мене*: Ко зна зашто је он онде долазио са пушком?!... Па сам се још већма чувао, и пазио, да ми нико мимо ограде у имање око куће не прилази!... Због тога сам сада у прошлу недељу о завешини, *мимо осталих сељана, држао славу у својој кући!*... А зато сам ту неки дан *истерао из моје ограде Воју, сина Сретена Јемуовића, и мало га изударо секиром!*... Решио сам се, да са сваким тако урадим, ко онде беспослен дође, а Воја беше дошао са неким ножем, шта ли?!...

Опис догађаја са Илијом: „Тога дана (27. маја), изјутра, ја сам са братом Видосавом нешто оправљао корито, и вратнице доле, ниже куће, па В. испратих горе, код кошаре, да чисти ђубре, и пази да не наиђе какво бесно псето, јер је *раније* туда било једно, па сам се *бојао*, да се не ушуња у кућу, а ја остадох онде радећи по нешто око ограда, коју сам зато и направио, **да ми нико у имање не улази!**...

...„Ђаво нанесе тога Илију, с којим сам се иначе лепо живео, испречико једну мотку, па иде право к мени. *Ја се нешто узврлољих*, те се као *почех узмицати*, а он те на вратнице: „О Глишо“!... Рекох: „ој“!... „Ја хоћаш теби тамо, а ти си ово затворио (вратнице)“, рече он, а ја одговорих: „Немој к мени овамо, *ја нешто презирам*, немој овамо, немаш никаква посла“, и узмичем се уз ливаду, док дођох до куће вичући му, и молећи га да не иде к мени, *иначе да ћу га убиши*, а он се као устезаше, и полако мичући кроз ливаду вели: „па уби“!..., па се некако скрену ка на ниже ливадом, а нехте се вратити натраг, бар за данас, како сам га молио, казујући му, да сам се *нешто узлио и удивљао!*... *Би ми криво*, што ме не послуша, а да би му доказао то што му говорим, *решим се*, да га опердашим неколико пута, и изгоним из мога имања, па како ми сикира беше у руци, стрчим к њему те га опалим једном. Он се искрену да ми отме секиру, и тако се ја у ову леву руку посечем. *То ме разјари, још више уздивљах, узиграх, те кидишем жешће*, и оном секиром сам га ударао како сам *стигао*. И онда сам истина казао Неши, кад ми је рекао: „ти уби човека“ — „и ако ћу га“!.. Тако се створи гунгула између нас. Дођоше и Лука Неша. Згрмуљасмо се низа склад, па преко ограда те чак на пут, где се стинасмо, а дође и скупи се још света, те нас повезаше и отераше к судници. — Видосав мој брат није ништа крив у овоме. — *Све што је учињено, ја сам сам учинио.*“

...„Истина је да сам успут казао Илијиној жени, да сам ја убио Илију: *би ми нешто криво на онај свети, што се накупило, па сејри(!)*, а она његова баба нешто тамо по башчи џандрљаше, *па тек јој рекох, да олакшам шешикоће.*“

...„И то јесте: *цевао сам пушем да себи шереш олакшам, а онима, који се мојој несрећи свеше, пркосим.*“

...„Кокошке сам поклао зато, што су научиле, па хоће све у кућу, и праве нечистоћу, а мени то криво.“

За оне бесмислене своје заповести укућанима, вели: „Није ме хтела чељад да слуша, па сам у *љуштини* и *јаросити* находио свакоме по један *излишан* посао за казну, а они се томе не сећају.“

...„Одмах на месту, видећи Илију онако крвава, *покајао сам се, и зажалио га.*“

Присутни на овом саслушању записали су ову напомену у акту: „Глиша је за време саслушања (испита), изгледао потпуно свестан, и своје одговоре на питања давао је одсечно и јасно, без икакве примедбе.“

„...ухватим га за прса и оборим га на земљу, и ту се почнемо гушати, шта је после било ја од силне раздражености и љутине, што ме је посекао, не знам“ (вели Глиша 9. 8. 97. пошто му је била саопштена тужба држ. туж.). —

(Наставиће се)

ПИСМО УРЕДНИШТВУ, К ЧЛАНКУ: СТАВИЛАЦ И ТЕПАЧИЈА.

Господине уредниче,

У „Браничу“, од 1. јануара 1899., изашао је један чланак, од неуморног скупљача грађе за историју старијег српског права, г. Алексе С. Јовановића, под насловом: *Ставилац и Тепачија* — старе државне службе — у коме се налази ово место:

„Један учени београдски професор, правник, рече ми да се служба ставиоца даје протумачити старом дворском службом столника; и мисли, да је Кн. Лазар вршио ту дужност. Извори то не потврђују ни у колико.“

То се место мене тиче и за то сам *принуђен*, да га исправим у овом:

1) онб што сам рекао г. Јовановићу није ништа друго до напомена, учињена узгред, на улици, а о томе се, ни у ком случају не може писати;

2) и та тако узгред учињена напомена није тачно схваћена. Г. Јовановићу казао сам само то, да се ставилац може, можда, *сравниши* са столником; али не и то, да се служба ставиоца „*даје протумачити старом службом столника*“, а још мање је моје мњење „*да је Кн. Лазар вршио ту дужност.*“ Ставилачка служба могла је бити слична столничкој, могла се *упоредити*, *сравниши* са истом, али то још не значи, да су те службе *једно исто*, да је ставилац синоним за столника, као што је г. Јовановић погрешно извео. У то доба, брига о владалачком столу поверавала се обично *дворским* звањима. Та брига могла је бити и бивала је дво-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

јака: брига о столу и брига о јелу и пићу за владалачки сто. Отуда је то, да су постајала и два дворска звања, која су међу собом по њиховој специјалној дужности различна. И у нас традиција очувана у стиховима: „Вино служи веран слуго Лазо, па све цару чашу преслужује“, које цитира сам г. Јовановић најбољи су доказ за дворски карактер тог звања и његово двојство. По тој традицији, истинитој и по форми и по садржини, Лазар је био *дворски службеник*: *постављач, стављач, ставилац* (г. Јовановић је заборавио, да стави и ово значење у списак филолошког значења речи *ставити* *поставити*) *јела и пића на царску трпезу, која му приносе и додају други дворски службеници, за тај посао одређени*. Тако за доношење и додавање пића постојало је нарочито звање *пехарника* или *чашника* и за то песма са свим тачно каже, да „*вјеран слуго*“ Лазо „*вино служи*“ „*чашу преслужује*“, а г. Јовановић опет са свим грешни, када на основу овог истог места тврди, да је Кнез Лазар био *пехарник*. Даље, ко поставља јело и пиће тај се има бринути и о набавци његовој и за то је напомена Лукарићева, да је цар Лазар био катунар, у толико истинита. Онај који се стара о набавци јела у опште стараће се и о набавци млека, сира, меса са сувата и папа за царску трпезу, као што се нпр. стара и о риби, које се спомиње у хрисовуљи Душановој да тој цркви Св. Арх. Гаврила и Михаила. На послетку, у набавци јела и пића лежала је и његова одговорност за јело и пиће које износе пред цара. Звање је, дакле, било врло важно, тражило је лице које ужива потпуно владалачко поверење и било достојно Лазара, сина Припца, *великог слуге, мегас доместика* (*Μέγας Δομesticός* Magnus Domesticus), заповедника царске телесне гарде¹⁾, која се код Византинаца означава се изразом *domestici*,

1) Са извесних разлога, које ћу у своје време изнети, мислим, да је у српском праву ово звање имало овај значај или бар да му је заповедништво над телесном гардом било главно и да се равна звању *Comes-a domesticorum*, в. *Вилемс-Милосављевић*, стр. 605., ранијег византијског права, а да нема онакав значај какав је био у *византијском* праву по Du Cange-у, *Glossarium m. et. infimae lat.* III. 160. а у грчком I. стр. 309 и које је оно тек постепено добило, *Gibbon* VI. стр. 202. Сличност, дакле, између та два звања своди се на сличност по имену. По садржини њиховој та се два звања међу собом *разликују*. Мегас доместика спомиње г. Владан Ђорђевић у његовом историјском роману *Стеван Душан*, Отаџбина, год. 1875. стр. 206, са другим значењем: „Његово звање беше то што се данас зове министар унутрашњих и спољашњих послова а у једно министар двора.“

а код нас са изразом „*слуге*“. Г. Јовановић тврди, да је звање великог слуге непознато. Свакојако, цар Лазар је преслуживао, а ставилац је био преслужник у означеном смислу. У овој последњој тјачи нарочито ће се разликовати ставилац од столника, другог дворског звања истог општег карактера, као и разлог за њихово засебно постојање. Оба та дворска звања постала су, као и у другим правима, и државним достојанствима. Ставилац је постао великим ставилцем, као и остала дворска звања: велики дворник, ризничар, кључар, столник, пехарник, постељник, коњушар итд, са свим другим, државно-правним, карактером. То двојство у звањима једног истог општег задатка, које постоји и код других звања нпр. финансијских: казнац,²⁾ благајник и шешчија. боље шешац,³⁾ надзорник шеше, ковнице новца, ковничар,⁴⁾ изгубио је из вида г. Јовановић, и за то је могао из основа погрешно схватити учињену му напомену и за то је могао, као Абе Сије, предложити читаоцу неколико поставака о једној истој ствари, које се узајамно потиру а од којих на жалост, ни једна, по мом мњењу, нема никакве озбиљне вредности.

3) Није у реду међу књижевницима, да се једна узгредна, уз то рђаво схваћена напомена, која још није изашла на јавност и која још ничим није поткрепљена, критикује и обара. Ту се управо нема шта критиковати и обарати, а на тај се начин олако појачава важност сопственог рада и истинитост сопствених закључака. Но, с друге стране, бирањем таквих средстава, читаоцу се, невољно, скреће пажња на унутарњу лабавост таквих закључака и ствара се сумња у озбиљност посла и исправност рада оног који тако чини. Та погрешка може

²⁾ Казнац, од казити, *delere, perdere*. У првом реду означава губитак у физичком погледу отуда казнац, евнух, а у преносном смислу губитак, штету, отуда казна значи у првом реду новчану казну, а казнац је, у овом другом случају, онај који је првобитно купио такве казне и чувао их са осталим имањем владалачким, које му је као његовом *Subicularius*-у поверавано. В. Miklosich *Etym. Wörterbuch*, стр. 114, *Даничић*, Речник српских старина I. стр. 429, *Du Cange*, III. s. v. *Subicularius*, нарочито место: „*Subicularius, interdum idem qui Camerarius seu Thesauri Regii Custos, Вилем-Милосављевић*, стр. 604. §. 2. тач. г. *Клајић* помишља на *Judex-a curiae*.

³⁾ Тепац *Miklosich ter 3.*: *asl. tepa, teti schlagen, ударати, ковати* *Etym. Wörterbuch*, стр. 352. *Daničić, Korijeni* стр. 86, *таp. Искра* за 1898, 16 окт. Бр. 20 „*Мала тепа*“, пазар у Мостару. За *хрватско* право ово значење не стоји. У њему ће тепац бити надзорник ковнице оружја, а по томе, ваљда, и чувар оружја, оружание.

⁴⁾ Г. Јовановић у његовој расправи која носи име ставилац и *Тешачија* — старе државне службе — о тепачији нема ни речи. То ће ваљда у засебном чланку накнадити.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

бити нарочито фатална по књижевни углед оних писаца, који, као г. Јовановић у овој његовој расправи, изрично траже, да им се њихови закључци приме „на веру“, очекујући скромно, да се други побрину за „дубљу и стварнију потврду“ њихових „поставака“. За такве књижевнике био би са свим оправдан прекор, да пишу тек да се пише, а то г. Јовановић, са његових стварних услуга историји старијег српског права, доиста не би заслуживао.

Користећи се и овом приликом да, Вас уверим о мом одличном поштовању, молим Вас, господине уреднице, да овај мој одговор оштампате, у интересу ствари и истине.

24. јануара 1899.
Београд

Др. Д. Т. Мијушковић.

ИЗ СУДНИЦЕ

V.

Исплата дуга по осудном решењу а без повраћаја ориџ. исправе, не може се доказивати

(Одлука опште седнице Касац. Суда).

Браћа Т. дуговали су фирми Ж. и С. 910 дин. меничног дуга са 6⁰/₀ инт. и осталим досудама по осудном решењу. Поверилачка фирма пренесе право наплате по овоме осудном решењу на Т. Ј. трг. 29. Јула 1893. по изврш. преносу.

Један од дужника браће Т. исплати пријемнику права Т. Ј. цео дуг са интересом и осталим досудама по горњем осудном решењу, а нови поверилац, односно пријемник права, врати му ориџ. осудно решење, не назначив на њему, да је у овоме потраживању измирен.

Доцније пријемник права Т. Ј. копира горње осудно решење са преносом и на основу копије затражи забрану на покретност Браће Т. Ови су се бранили исплатом дуга и буду упућени на спор, да тим путем докажу непостојање дуга или исплату његову. Браћа Т. подигну редовну тужбу поднесев за доказ ориџ. осудно решење с преносом.

Тужени се брани да није измирен у своје потраживању и да онај који то тврди треба да је испунио услове из §. §. 896. 898. и 899. грађ. зак. Поднето ориђ. осудно решење са преносом не ослобођава тужиоца од плаћања, кад у својим рукама нема *обвезницу* како прописује §. 899. грађ. зак. и §. 194 грађ. суд. пост. нити је на ориђ. осудном решењу написано, да је тужени измирен у своје потраживању.

Врањски првостепени суд пресудом својом од 21. октобра 1897. Бр. 10106 пресуди, да је тужилачка страна испунила своју обвезу према туженоме, настав да је ориђ. решење осудно приликом уступања прешло у притежање и државину туженог Т. Ј. сауступиоца и кад тужилачка страна то исто ориђ. решење осудно заједно са ориђ. преносом подноси за доказ исплате дуга, а тужена страна ничим није доказала, да је тужилачка страна до својине овога решења дошла неправилним путем, онда је природна последица, да је тужилачка страна легалним путем и исплатом дошла до овога решења.

Овакову пресуду одобрио је и Апелациони суд.

Но по жалби туженога Касациони Суд примедбама свога II. одељења од 2. новембра 1898. Бр. 8616 поништи пресуду Апелац. Суда из разлога, да је суд погрешно прву пресуду одобрио, јер кад тужилачка страна не подноси исправу о дугу, већ осудно решење, које само регулисава односе парничара налогом плаћања, а не замењује исправу као обавезу дужника; и кад тужилачка страна нарочитим преносом на уступљеном решењу не доказује, да је дуг исплатила, и да је правилним путем дошла до овога решења, и противно §. §. 896. и 899. грађ. зак. узео поднето осудно решење од тужилачке стране за доказ исплате дуга.

Апелациони Суд није усвојио примедбе одељења Касац. Суда но је дао противразлоге, остајући и даље при пресуди својој са допуном, да, кад је првобитним преносом права наплате по спорном осудном решењу фирма Ж. и С. своје право наплате уступила туженоме Т., и исто се решење, као једини доказ у овоме спору, налази по признању туженога у рукама тужиоца, онда такво решење потпуно замењује обвезу и по §. 899. грађ. зак. јесте доказ о исплати спорног дуга од стране тужилачке.

Апелациони Суд даље наводи, да само у случају, кад извршна власт наплати дуг досуђени, дужна је од повериоца изискати ориђ. обвезу и предати је дужнику сходно наређењу §. 499. грађ. пост., а кад поверилац дуг без учешћа власти наплати, онда се поверилац и дужник имају да придржавају прописа §. §. 899. грађ. зак.

Општа седница Касац. Суда одлуком својом од 23. јануара 1899. Бр. 9632. одржала је у сили примедбе свог одељења.

Саопштио

Драгић Павловић.

VI.

Увреда нанета члану изборног суда кажњива је по §. 104. II. одељ., а не по §. 231. крив. зак.

(Одлука оште седнице Касац. Суда.)

М. оптужен је суду, што је у седници избраног суда, који је састављен за решавање спора између њега и његовог парничара, јавно нанео увреду једном од судија тога суда, те је тиме створио себи кривицу предвиђену и кажњиву по §. 213. крив. зак.

По овоме је први суд 11. фебруара 1898., № 3217 пресудио: да овде стоји дело увреде кажњиво по §. 213. крив. зак. и оптуженога М. казнио је са 150 дин. новчане казне.

По незадовољству државног тужиоца и оптуженог, Апелац. Суд је такође нашао, да овде стоји дело из §. 213. крив. зак. и казну је повећао на 200 дин.

Касац. Суд. по жалби приватног и државног тужиоца, примедбама свога III. одељења од 18. марта 1898. № 2489, поништи је горњу пресуду са ових разлога:

„Оптужени је, као што се из акта ислеђења види, нанео увреду прив. тужиоцу као судији у седници избраног суда, а таква увреда кажњива је по §. 104. као увреда власти, а не по §. 213. крив. зак., као што је Апелац. Суд схватио и на том основу погрешно горњу пресуду изрекао.“

Апелац. Суд није усвојио ове примедбе Касац. Суда, већ је под 30. маја 1898. Бр. 1283, дао следеће противразлоге:

„Избрани суд је по свом саставу погодба — пристанак — којим се две парничне стране саглашавају да њихов спор, у место редовног суда, у коме су судије лица јавног карактера, расправе избране судије, дакле приватна лица која нису јавног карактера.

По томе кад избране судије као прив. лица немају карактер јавног органа, онда увреда коју је оптужени нанео прив. тужиоцу, као избраном судији, није увреда власти и њихових

органа, која се казни по §. 104. крив зак., већ прив. увреда, која се казни по §. 213. крив. зак.⁴

Касац. Суд у општој својој седници од 11. маја 1898. Бр. 3048. одржао је у снази примедбе свог III. одељења, а против-разлоге Апелац. Суда одбацио.

Саопштио
Мих. М. Радивојевић

П Р И Л О З И

ЗА СУЂЕЊЕ У СРБИЈИ ПРЕ ПИСАНИХ ЗАКОНА

I*)

*Благородна господо кнезови !
магистрата наше ћуприске.*

С писмом вашим од 28 априла 1825. године № 274. пре-стали су овди суду Марко Ђорђевић и жена његова Марта из Свилаенца наше ћуприске, и показали су за њово междособие, показиваући жена његова Марта да немаду смјешеније, никако већ годину и по. Тога ради препоручуемо вам и налажемо, да призовете обое ове двоицу, како Марка, тако и његову жену Марту, и да им преставите да они двоје морају јошт годину и по заедно живети, док саставе три године, да видимо хоће ли се до опредељеног времена у добром сојузу живота њиховог согласити се, а ако и онда узнемогну живети и междусобног смјешанија имати, онда ће им суд сверху расцуста сљедовати.

Запретите пак Марти, да ни под кои начин недрзне кући материној у Гложане отићи, а тако и мати њена к њои у Свилаенац недозвољава јои се долазити; такође наложите и ком-шиама њиним, да мотре на њи, какоће њино владание до реченог и определеног времена бити, да могу после, кад се позову у суд засведочити.

Пак ако не би више речена жена Марта, заповест и налог ваш у дејствије привела, то онда да можете и казнити по за-слуги њенои. Наложите иои пак и то да она мора како мужа, тако и свекра, свекрву и девере слушати, и њима покорна у сва-ком случају бити.

у Крагујевцу
3 маја 1825 год.

Суд Народни Сербскиј

(М. П.)

Милош Обреновић
књаз Сербіј

*) Саопштио Мил. Ст. Драгутиновић, писар лесков. првост. суда.

II

Рѣшенье

Благородна Господо Кнезови

Здравствуите!

Јанко Мегич из Бигренице Наје Ћупријске, дошао је овде и тузи се противу Пауна Илина из истог места, да га е оваи пре две године код кнеза Милосава Здравковића, неправедно обтужио, да му е 14 свиња украо, и побіо, за кое каже и то, да е за исти узрок, е 200 гроша глобљен био, и да он ние Паунове свиње покрао, исти Јанко, извињава се овим начином:

Показујући да е Паунов брат Голуб, од они исти 14 свиња изгублени, нашао крмачу и прасе гди су курјаци удавили, а проче свине да се и сад у Пауна наоде.

За то препоручујемо вам, решавамо и налажемо вам, да по пријатну овог писма призовете Пауна Илина, и његова брата Голуба, а будући да се речениј Јанко и на сведочанство кметова позива, то и кметове села Бигренице призовите и суочивши иј све, точњениши испит сверху тужбе Јанкове учините, и ако исти Јанко, чрез вјеројатне људе истинито засведочи, да он ние Паунове свињ покрао, то онда, не само оні 200 гроша што е дато Пауну, него и трећу стотину од Пауна да узмете и Јангу да предате.

Ако пак Јанко, чрез вјројатне људе неосведочи, то онда губи при случај овом призивати и оне Паунове сведоке, преко кои е Паун онда засведочио Јанкову крађу, и паки тачно извидите, одкуд Јанку оно месо свинско, што е у време оно Паун са сељанима нашао у кући Јанковои.

О ком делу, поокончаниј его, нас такожде извјестите. В прочемъ остае и ест

вам

№ 105

у Крагујевцу
30 Јануара 1826 год.

(М. П.)

Благонаклоніи
Суд Народный Сербскійу Крагоевцу
30 Јануара 1826 год.

(М. П.)

Милош Обреновић
кнез Сербскій

III

Благородна Господо Кнезови!

Умножена злоупотребления међу народом нашим Сербским, како ти: распуштаније жена од свои мужева, без важни и до-

вољни узрока, блудодејства и убиства невине деце из недозво-
леног смешениа рођене, и угњјетавание народа с кулуком од
некијех нахиских и среских кнезова, обратили су на себе вни-
мание Его кнежевског Сијателства и суда Народног Сербскога.

За прекратити дакле овакова злоупотреблениа или умалити
их, за добро судило је Његово Сијетелство и Суд Народни
строго заповјести ове издати, за то ви да бодро око имате
на целу нахиу исполнавати сваки коме се шта налаже, а ако
кои пренебрегне, испунавати или сам наруши, ако е кнез ја-
вите га суду народному, а ако е кои из ниже класе, казните га
по важности преступлениа његовог.

Тако ако се известите, да е коа девоика или удовица
трудна, да нађете доикину, и онои дете кад се роди дате, а и
то приметити вам неизостављамо, да љубоден и љубодјеица,
ако ли у каквом еродетву нису кое би бракосочетаниу њиовом
возирепјастовало, и они би хотјели драговољно узети се, то
онда није нужда допкиње тражити, већ само дозволити им бра-
косочетати се, и то без никаккове казни едне и друге стране, и
дете при својој матери нека остане, да и добро саветовате, да
дете и отац и мати добро хране: но и у овом случају, како и
у сваком другом, дужни сте свакад суд народни известавати.

Дано у Крагуевцу 8 Јуниа 1827 год.

(М. П.) Суд Народни Сербскии

ПРВА ГОДИНА НОВОГ АУСТР. ГРАЂ. СУДСКОГ ПОСТУПКА

1. јануара 1899., по римском календару, навршила се прва
година, од кад је у Аустрији стао на законску снагу нови гра-
ђански судеки поступак.

Нови грађ. судски поступак био је пријека потреба. До 1.
јануара 1898. године судило се у Аустрији, у грађанскијем пар-
ницама, по законима од 1782. и 1796. године. Уз те законе из-
давале су се доцније, па и све до у пошљедње вријеме, разне
наредбе, разни закони, расписи, одлуке и т. д. Све је то у ве-
лике отешчавало примјену закона у пракси, која је према при-
ликама и потребама, постајала све разноврснија. Осим тога у
старијим законима о грађанском суде. поступку, све се водило пис-
мено. Рочишта су се одлагала и ради најмањег и најнезнат-
нијег разлога. Никад да се види крај парници! Било је парница,

У Н И В Е Р З И Т Е Т С К А Б И Б Л И О Т Е К А

које су трајале по педесет и више година. Поједине стране трошиле су међутијем силни новац. Често су својијем нашљедницима морале да завјештају и стару парницу, коју су оне, можда, наслиједиле од својијех отаца.

Био је тежак и смион посао и помислити на обарање онога, што се подизало један читав вијек. Мучно је било са свијем се раскретити са старијем навикама и са старом школом. То је било теже тијем више, што је за такву реформу био потребит велики труд. Није било ту само неколико десетина, него неколико хиљада §.§.!

Ипак се у томе успјело. Царевинско вијеће у Бечу, и у Горњем и у Доњем Дому, било је до скрајности предуретљиво према влади. Оно је најприје гласовало закон, да се сви закони о новом грађанском суде, поступку приме без расправе о поједицијем параграфима, него у цјелини. Законе је израдио нарочити одбор, који их је послје предложио царевинском вијећу. Царевинско вијеће примило их је без опширне дебате.

Главни принципи новог грађанског суда, поступка састоје се у томе, да се све парнице од 1. јануара 1898. у напријед, морају водити усмено, непосредно. Старије парнице, које су почеле прије 1. јануара 1898., свршиће се по старијем законима. По новијем законима судца није, као под старијема, роб некијех формалности, које му често нијесу допуштале да суди по својем увјерењу. У пресудама судчево је увјерење сада основна тачка, као и у кривичнијем парницама.

Статистички подаци, који се већ сада издају, најбоље показују успјех новог грађанског суда, поступка. Показују и брзину, којом се свршавају поједине парнице. Примјера ради навешћу како је било у некијем гранама код судова у Бечу.

Земаљски Суд у Бечу примио је лањске године 4693 трајбе. Од тијех је, до краја 1898. год, коначно ријешено 3993! 551 трајба, послје усменијех рочишта, свршена је осудом. Остале су свршене погодбама, или сличнијем законскијем средствима.

Трговински Суд у Бечу примио је 20,827 трајба. Међу тијема било је 18,945 мјеничнијех трајба. Све су трајбе ријешене осим 387.

Да нема новог грађанског поступка, не би ни трећи дио трајба био довршен.

Као што се, дакле, види, нови грађански суд, поступак имао је у првој својој години добријех успеха. Јер, као што је било у Бечу, онако је у опште било и у цијелој Аустрији.

Кад би помућени парламентарни односи у Аустрији допустили, да се састави и прими нови кривични законик, који би потпуно одговарао захјевима науке и по могућности потребама разноврснијех народа, који живе у Аустрији; кад би се даље нашло средство, да се са свијем, јер јест у неколико, ујемчи слобода и независност судаца, — не би се могле подизати многе тужбе ни против закона ни против њихове примјене у Аустрији. Али гдје политичке трзавице узнемирују унутрашњи државни живот, не може бити говора ни о мирном и напредном раду код судова и судбене струке.

Др. А. Љ. М.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ

За који дан изаћиће из штампе дело знаменитог немачког научара-правника *Франца Холцендорфа: Начела Политике*, у српском преводу од г.г. Жив. М. Протића секретара министарства унутрашњих дела и Дра Мих. Р. Поповића професора.

Кад смо пре годину дана огласили ову књигу, ми смо тада навели, како је све јача потреба за широким, начелним политичким знањима, која би исправила криве појмове политичке, који код нас владају.

Књига ова има да покаже, да је политика наука, да она има своја утврђена начела. Она ће нам показати апсурдност онога, што се код нас зове политиком и начин, којим се код нас врше политичке акције.

Како је у нашем јавном животу нужна добра политичка литература, а како је светска књижевност многим неприступачна због незнања страних језика, то се веома радујемо, да су г.г. преводиоци своју одлуку, да ово класично дело посрбе, заиста и извршили и тиме умножили нашу правничку књижевност.

Немамо потребе да ово дело нарочито препоручујемо. Писац је ауторитет првог реда, а његова Начела Политике имају светску важност и сматрају се као једно од најбољих дела у политичкој литератури. Ми с тога српски превод препоручујемо пажњи и озбиљној студији наших правника и политичара.

НОВИ ЗАКОНИ

Народна Скупштина у другој сесији за 1898. усвојила је и добили су Краљевску санкцију, осим оних у 24. броју нашега органа побројаних, још и ови закони :

Закон о ордену Милоша Великог, — од 17. децембра 1898.

Закон о изменама и допунама у закону о устројству судава од 20. II. 1865., — од 17. децембра 1898.

Закон о државном буџету, — од 20. децембра 1898.

Закон о државним благајницама и рачуноводству, — од 20. децембра 1898.

Закон о изм. и доп. у закону о администр. подели Краљевине Србије од 15. III. 1890. и 17. II. 1896., — од 5. Јануара 1899.

Закон о експлоатационом зајму државних железница, — од 11. Јануара 1899.

Закон о широковима управних власти, — од 9. Јануара 1899.

Закон о изменама и допунама у закону о уређењу Дирекције срп. држ. железница од 31. III. 1892., — од 5. Јануара 1899.

Закон о општој царинској тарифи, — од 8. Јануара 1899.

Закон о изменама и допунама у закону о устројству судава од 20. II. 1865., — од 11. Јануара 1899.

Закон о допуни чл. 228. у зак. о црквеним властима од 27. IV. 1890., — од 11. Јануара 1899.

Закон о војном дисциплинском суду, — од 12. Јануара 1899.

Закон о измени и допуни основног закона Српске Краљевске Академије од 1. Новемб. 1886. у вези са законом о изм. и доп. иш. зак. од 10. II. 1892., — од 10. Јануара 1899.

Закон о баштинским железничким књигама и хипотекарним правима на железнице, — од 9. Јануара 1899.

Закон о допунама у закону о устројству Војног Министарства, — од 17. Јануара 1899.

Царински закон, — од 23. Јануара 1899.

Закон о измен. и допун. у закону о монопољу соли — од 23. Јануара 1899.

ПРОМЕНЕ У СУДСКОЈ СТРУЦИ

(Из „Српских Новина“ од 1. до 31. I. 1899).

Краљевским указима од 21. Јануара постављени су:

За судије првоспешених судова: Вар. Београда г. Живко Аћимовић, судија краг. прв. суда и г. Војислав Цинцар-Јанковић, судија за неспорна дела истога суда; београд подунав. окр. г. Др. Драгољ. Цевајировић, судија нишког прв. суда; врањског г. Вељко Марковић судија зајечар. прв. суда; зајечарског г. Никола Павловић, секретар II. кл. неготин. прв. суда; г.-милановачког г. Милан Николић, секрет. I. кл. чачанског прв. суда и г. Андрија Филиповић секрет. II. кл. краг. прв. суда; крагујев. г. Димитр. Богдановић секрет. II. кл. пожарев. прв. суда; лесковачког г. Светисл. Ђ. Пантелић, судија врањског прв. суда; неготинског г. Јован М. Јовановић, јавни правозаступник при истом суду и б. судију прв. суда; нишког г. Рајко Савић судија негот. прв. суда и г. Велимир Ристић секр. II. кл. крушев. прв. суда; ужичког г. Милан С. Игрошанац, судија за несп. дела ист. суда.

За судије за неспорна дела у првосп. судовима: беогр. варошког г. Живко Аћимовић; беогр. подун. г. Радивој Пачић; гор. милановачког г. Љубомир Кордић; зајечарског г. Милорад Гр. Гавриловић; крагујевачког г. Милен Стевановић; ужичког г. Јанићије П. Николић; чачанског г. Михаило Манојловић — судије истих судова.

За секретаре II. кл. првоспеш. судова: крагујев. г. Светозар Живчевић, писар I. кл. смедерев. суда; крушевачког, г. Тодор Богдановић писар I. кл. беогр. подунав. суда; неготинског, г. Милан Петровић, писар I. кл. крушевачког суда; пожаревачког г. Миливој Бојовић, писар II. кл. истог суда; чачанског г. Крета Кретић, писар I. кл. лесковачког суда.

За писара I. кл. Касационога Суда: г. Иван Ђонић, писар иете кл. краг. суда.

За писаре I. класе првоспеш. судова: Вар. Беогр. г. Драгољуб Јоксимовић, писар III. кл. Гл. Контроле; ваљевског Будимир Чолић, писар II. кл. истог суда и г. Милорад Р. Дамњановић писар II. кл. шабачког суда; зајечарског г. Милан Стевановић и г. Андрија С. Петровић, писари II. кл. истог суда; нишког г. Мих. Д. Ристић, писар II. кл. истога суда; смедеревског г. Иван В. Поповић, писар II. кл. истога суда; ђупријског г. Светислав Јоцић, писар II. кл. истога суда.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

За писаре II. кл. првостеи. судово : вар. београдског г. Драгомир Николић и г. Божидар Тројановић, писари III. кл. истога суда; београдско-подунавског г. Љубомир Илић, г. Стојан Лазивић, г. Живојин М. Ружић и г. Андра Дим. Динић, писари III. кл. истога суда; београдско-трговачког г. Милан Струнцилић писар III. кл. истога суда; ваљевског г. Милован Илић и г. Крета Радовановић, писари III. кл. истога суда; зајечарског г. Драгољуб Хермановић, писар III. кл. нишког суда; јагодинског г. Михаило Поповић, писар III. кл. истога суда; крагујевачког г. Милорад Павловић, писар исте класе ђупријеског суда, г. Борисав Ристић, писар III. кл. ваљевског суда и г. Михаило С. Годубовић, писар III. крагујевачког суда; крушевачког г. Манојло Лазаревић, писар III. кл. истога суда; лесковачког г. Радомир Гатоловић, писар III. кл. књажевачког суда; неготинског, г. Алекса В. Стевановић, писар III. кл. истога суда; пожаревачког г. Иван Николић, г. Милан Марјановић, г. Милан Ценић и г. Димитр. Богојевић, писари III. кл. истога суда и г. Живојин Аранђеловић, писар III. кл. лозничког суда; смедеревског г. Стеван Јовановић и г. Антоније Вилдовић, писари III. кл. ђупријеског и г. Милутин Пећанин, писар III. кл. крагујевачког суда.

За писаре III. кл. првостеиених судово : београд. подунавског г. Владислав Вујовић, писар исте класе шабачког суда; јагодинског г. Милан Петровић, сврш. прав. практ. крагујев. суда; књажевачког г. Јанићије Вељковић, писар исте класе зајеч. суда; крушевачког г. Богдан Јакшић, писар исте класе ужичког суда; лозничког г. Милан П. Николић, сврш. прав. практ. крагујев. суда; неготинског г. Михаило М. Радивојевић, сврш. прав. практ. суда вар. Београда; нишког г. Никола Т. Узуновић, писар исте класе прок. суда; прокуп. г. Момчило Здравковић, сврш. прав., практ. крушев. суда и г. Живојин Московљевић сврш. прав. практ. прокупачког суда; смедеревског г. Милан Антић, писар исте класе прокупачког суда; ужичког г. Бранислав Стојановић, сврш. прав. практ. београд. подунавског суда; шабачког г. Исак Леви, сврш. прав. практ. Апелац. Суда и г. Живан Спасојевић, сврш. прав. практ. Касац. Суда.

Пензионисан : г. Љубомир Ж. Настић, рачуновођа I. кл. пожарев. прв. суда.

Одапуштени из државне службе: г. Драгиша Рад. Пејић, судија гор. милановачког прв. суд. и г. Владим. Петровић, судија ист. суда (овај указом од 10. I. 1899).

Краљевским указом од 31. Јануара постављени су :

За архивара и протоколисту Касац. Суда са платом од 2500 дин. г. Светозар Лазаревић, архивар и протоколита истога суда.

За рачуновође I. кл. првоспеш. судова: вароши Београда г. Љуб. П. Радосављевић, рач. исте класе београд. казненог завода; београдско-трговачког г. Аксентије Милић, рач. исте класе смедеревског суда; ваљевског г. Ненад В. Перић; зајечарског г. Гаврило Ђонић; јагодинског г. Андрија Васић; крушевачког г. Светислав Д. Огњановић; нишког г. Драгутин Ки. Милојковић; ћупријског г. Матија Ј. Матић; шабачког г. Ђорђе Делијанић, — сви рачуновође II. кл. истих судова; београдског казн. завода г. Коста Цветковић, рачун. II. кл. трговачког суда.

За рачуновође II. кл. првоспеш. судова: пожаревачког г. Драгољуб С. Марковић, рач. исте класе суда вар. Београда; смедеревског г. Коста Поповић писар II. кл. истога суда.

За вршиоца дужности рачуновође и писара II. кл. првоспеш. судова: г. милановачког г. Павле Маринковић; неготинског г. Александар Костађијевић, — обојица писари III. кл. и вршиоци дужности рачуновође истих судова.

В Е С Н И К

Нов министар грађевина. Услед оставке досадањег, постављен је Краљ. указом од 21. јануара за Министра Грађевина г. Димитрије Стојановић, директор Државних Железница.

* * *

Катедра за грађански законик на Вел. Школи, која је дуже времена била упражњена, сада је попуњена тако, да је на предлог правног факултета примио на себе г. Ж. М. Перић, ванр. професор, да поред грађ. судског поступка, предаје у другом семестру и грађански законик; а предавања о међународном приватном праву неће за сада држати.

* * *

Нов правозаступник. Г. др-а Милована Ђ. Миловановића, пређашњег министра правде, који је испунио услове закона о правозаступницима, Министар Правде поставио је по његовој молби за јавног правозаступника за вар. Београд.

* * *

Премештај правозаступника. Г. Јован Предић, премештен је по својој молби из Зајечара у Неготин.

* * *

Престало право на правозаступништво г. Јовану М. Јовановићу, јав. правозаст. при неготинском првост. суду, и г. Крети Симићу, јав. правозаст. при крагујевачком првостеп. суду, јер су се обојица примили државне службе.

* * *

Председник аустр. Највишег и Касационога суда, Др. Штремајер, прешао је у стање покоја, а царским решењем од 29. јануара именован је за председника Др. Карл Хабијетенек, председник одељења Највишег и Касационога Суда. По свршеним правним студијама, био је прво доцент на свеучилишту у Прагу, своме родном месту, затим више година префект у Терезијануму, после се одао адвокатури за неко време, док се опет није примио за професора грађ. суде. поступка, и трговачког и меничног права, у Прагу. Са те катедве ушао је у кабинет грофа Хохенварта као министар правде. По паду тога министарства постао је чланом Државнога Суда, а 1881. чланом Највишега Суда и председником одељења. Од те године он је и члан аустр. Горњег Дома. Хабијетенек је један од првих правника аустријских, а остао је свагда добар син своје чешке домовине.

* * *

Бенерал-аудитор Мартин Дамјанић, нестор аустр. војних судија, умро је 22. јануара у својој 91. години у Бечу. Познат је као писац на војном праву. Његова дела о војном казненом праву, тумачење војн. крив. закона и закони о устројству војних судова служе и данас за углед у пракси и доктрини. За та дела одликован је и руским орденом Св. Светислава I. редом.

* * *

Комисија за руски грађански законик предложила је Државном Савету нацрт правилника за ауторско право. У тим правилима задржато је досадање наређење, по коме наследници умрлога писца задржавају право својине на производима умним за 50 година по смрти његовој. Руским држављанима остаје и даље право, да без сваког ограничења преводe сва дела, која излазе у иностранству. Руским писцима признаје се право, да своја дела преводe на стране језике, сами или по њиховој дозволи, за 10 година, али са ограничењем, да то мора бити најдаље за 3 године, од како је дело први пут угледало света. Забрањује се прештампавање страних дела и оних, која су у Русији изашла. Од тога

се изузимају музичка дела, за која нацрт даје потпуно право прештампавања.

* * *

Руски одсек међун. криминалистичког удружења држао је свој састанак у Петрограду и, по предлогу и објаснењу проф. Пионтковског „о бићу и користима условног осуђивања“, донео је одлуку, да се и „у руском законодавству усвоји што пре овај поступак, који одговара истинској правди, на корист државе и становништва.“

* * *

Правозаступничко удружење у Берлину решило је ово дана, да оснује „одељење за правну заштиту сиротиње“ и изабрало је одбор, коме је поверило израду правила за тај смер.

Нема сумње, да је ова одлука изазвала радом међунар. адвокатоког конгреса у Брислу 1897. Ми овом приликом обраћамо пажњу наших колега на одлуке тога конгреса, штампане у реферату г. Ж. Милосављевића. проф. Вел. Школе, у прошлогод. „Браничу“, а отштампане и у нарочитој брошури. Наћи ћемо ту многа питања и предмете, који би требали да нас подставну на живљи рад, на колегијалне везе и односе.

Б Е Л Е Ш К Е

Кад почиње XX. век ? Чудновата дискусија покренута је у страниј журналистици и води се врло оштар спор између историчара и математичара, да ли нов XX. век почиње 1. Јануара 1900. или 1. Јануара 1901. Ни за правника није питање без значаја, јер може и за њега наступити случај, да га решава. Може н.пр. неко имати права да ужива плодове извесног имања до краја овога века. Кад дакле наступа за то лице моменат, у коме престаје његово право? Начелно може за правника вредити рачунање само по календару, одн. за нас по §. 547. грађ зак., у коме је одређено рачунање по данима, месецима и годинама, и у коме се изреком вели да се 365 дана узимају за једну годину. Полазећи са тог утврђеног наређења, да би могли одговорити на постављено питање, морамо ићи са нашим рачуном у назад. Као неоспорну претпоставку постављамо, да је Спаситељ рођен онога дана, који наша црква бележи са 25. децембром и да од тога дана почиње хришћанско рачунање година и векова. Узмимо, да тај дан обележимо са 0, онда је Христос после 365

дана навршио прву годину свога живота. Рачунајући пуних сто година у читав век — и апстрахујући од разног рачунања почетка нове године, што се у разним временима мењало, као и ону разлику од 7 дана од 25. — до 31 децембра, — први се век свршио са 31. децембром 100. године, а нов други век почео је 1. јануара 101. године а завршио се 31 децембра 200. год., тако, да је трећи век почео 1. јан., 201. итд. десети век почео је 1. јануара 901. а свршио 31. децембра 1000. год.; седамнаести век почео је 1 јануара 1600. а свршио 31. децембра 1700. год.; осамнајсти век 1. јануара 1701. а свршио 31. дец. 1800.; деветнајски век почео 1. јануара 1801. и рачунајући пуних 100 година у један век и бројећи од прве године овога века годину по годину, излази несумњиво, да се последња година XIX. века свршава са 100. годином овога века а то је 31. децембра 1900. год. Према томе XX. век почиње са 1. Јануаром 1901. год.

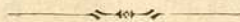
Ми мислимо да се јасније и убедљивије не може одговорити на постављено питање. (Ур.)

* * *

Строге казне. Пре кратког времена дошло је у Лептау (Саксонска) између раденика на једној грађевини до туче, у којој су неколико раденика лако рањени. Строгост пресуде, којом су учесници ове свађе осуђени на робију од 6—10 година, изазвала је опште чуђење и дала је повода немачком парламенту, који иначе поштује судску независност и начелно се уздржава, да претреса и критикује судске пресуде, да обрати пажњу министру правде на ову абнормалну пресуду. Мишљење је, да је пресуда тако строга што су раденици чланови једног социјалистичког клуба.

* * *

Лекар на бициклу. Пред једним судом у Угарској судио се спор, у коме један болесник, који живи подаље од вароши није хтео накнадити своме лекару подвозну тарифу од вароши, до његовог места становања, јер, тврђаше тужени болесник, лекар није долазио на коли него на своме бициклу. Суд је нашао, да се лекар може служити сваким подвозним средством и да му се подвоз мора накнадити, макар то био и његов сопствени бицикл.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ И УПИС У ЧЛАНСТВО УДРУЖЕЊА

Са 1. Јануаром ступамо у нову годину и зато молимо све чланове и претплатнике, да одмах обнове претплату.

Оне другове наше, који се још нису уписали за редовне чланове удружења, молимо, да то одмах учине, јер је удружење, поред осталих својих задаћа, позвано, да заступа и интересе адвокатскога реда. Годишњи је улог за њих 24 динара.

Све остале правнике у Србији позивамо и молимо да се упишу за ванредне чланове удружења, а годишњи је улог 16 динара.

Адвокати, судије и правници ван Србије могу такође бити чланови удружења и ми их најусрдније позивамо, да се у чланство упишу. Годишњи улог за њих износи 20 франака у злату или 20 круна.

Сви чланови удружења, редовни или ванредни, из Србије или ван Србије, добијају бесплатно орган друштвени „Бранич“, као и друга издања друштвена по нижој цени.

„Бранич“ излази 1. и 16. сваког месеца, у свескама од најмање 3 табака.

Претплата за нечланове стаје:

У Србији:		Ван Србије:	
На годину	16 дин.	Годишње . . .	20 фр. или круна
„ пола године	8 ”	Полугодишње 10 ”	” ”
„ четврт године	4 ”		

Улоге и претплату у Београду прима благајник друштвени г. Димитрије Тадић, правозаступник, а у унутрашњости примају друштвени повереници.

Све поште у Србији и ван Србије примају прешилату на наш лист.

Улози и претплата из места ван Србије, може се најподесније шиљати упутницом.

Београд 1. Јануара 1899.

О Д В О Р

Удружења јавних правозаступника у Србији.

ГОСПОДИ ПОВЕРЕНИЦИМА

Обраћамо пажњу и молимо их, да одмах обнове претплату за чланове редовне и ванредне, као и претплатнике, да прикупљену претплату пошаљу благајнику друштвеном у Београду заједно са тачним списком свију, којима се лист има слати, — да се експедиција неби реметила.

Како ће судски чиновници полагати претплату у суду, то отпада за г.г. поверенике сав рад око уписа њиховог и прикупљања претплате од њих.

Пошто је улог за ванредне чланове изравнат са претплатом, то одбор сматра све правнике, који „Бранич“ примају и целу годишњу претплату у 16 динара положе, као ванредне чланове удружења.

Адвокати могу бити само редовни чланови. Њихов улог износи 24 динара годишње, а наплаћује се полу-годишње у напред.

Вересију из прошле године ваља одмах наплатити и благајнику послати.

Одбор

Удружења јавних правозаступника.

ПОВЕРЕНИЦИ

УДРУЖЕЊА ЈАВНИХ ПРАВОЗАСТУПНИКА

І. У СРВИЈИ

Алексинач:	Сава Маринковић
Ваљево:	Марко Ђуричић
Враћа:	Драгом. Савић
Г. Милановац:	Коста Борисављевић
Зајечар:	Михаило Јоцић
Јагодина:	Драгутин Пећић
Књажевац:	Сима Клапаревчић
Крагујевац:	Чеда Радовић
Крушевац:	Богдан Златић
Лесковац:	Коста Протић
Лозница:	Влад. Илић
Неготин:	Иван Павићевић
Ниш:	Петар Благојевић
Пирот:	Сава Л. Врачевић
Пожаревац:	Стева Максимовић
Прокупље:	Љуб. Д. Јовановић
Смедерево:	Коста Тимотијевић
Ужице:	Страхиња Поповић
Шабац:	Драг. Н. Солдатовић
Чачак:	Алекса Радуловић
Ђуприја:	Жив. Пандуровић

ІІ. ВАН СРВИЈЕ

Д-р Алекс. Љ. Митровић, уредник „Српског Гласа“ у Задру, за Далмацију;

Миле Дожић, секретар Вел. Суда на Цетињу, за Црну Гору;

Д-р Влад. Чобанић, одвјетник у Митровици, за котаре: митровачки, шидски и плочки, Сремске жупаније;

Д-р Гига Авакумовић, одвјетник у Земуну, за котаре: земунски, ст. пазувски, иришки и румски, Срем. жупаније.

Д-р Милан Гађански, одвјетник у Панчеву, за Панчево и околину.